

Til
Sundhedsstyrelsen

Dokumenttype
Bilagsrapport

Dato
Oktober 2009

SUNDHED PÅ TVÆRS AF FORVALTNINGER

- MULIGHED FOR STRUKTURELLE INDSATSER

BILAGSRAPPORT

BILAGSRAPPORT

INDHOLD

1.	Indledning	3
2.	Kommunale eksempler på strukturel og tværsektoriel forebyggelse	4
3.	Lovgivning vedrørende tværsektoriel og strukturel forebyggelse	14
3.1	Formålsparagraffer omhandlende sundhed	14
3.2	Bruttoliste over lovgivning	17
4.	Litteraturstudie	45
4.1	Strukturel forebyggelse: Kernelitteratur	45
4.2	Tværsektoriel forebyggelse: Kernelitteratur	47
4.3	Supplerende referencer	50
4.4	Litteratursøgning i PubMed/MEDLINE – med fokus på MeSH-termer	51
5.	Interviewguide	52

1. INDLEDNING

Som tillæg til hovedrapporten *Sundhed på tværs af forvaltninger – muligheder for strukturelle indsatser* har Rambøll udarbejdet denne bilagsrapport, som både kan tjene til nærmere uddybning af hovedrapportens indhold samt til Sundhedsstyrelsens og kommunernes videre arbejde med sundhed og forebyggelse.

Bilagsrapporten indeholder følgende:

- Kommunale eksempler på strukturel og tværsektoriel forebyggelse
- Lovgivning vedrørende tværsektoriel og strukturel forebyggelse, herunder:
 - Formålsparagraffer omhandlende sundhed
 - Bruttoliste over relevant lovgivning på de store kommunale sektorområder
- Kernelitteratur samt baggrundslitteratur benyttet i litteraturstudiet i forhold til strukturel forebyggelse og tværsektorielt forebyggelse
- Interviewguide.

2. KOMMUNALE EKSEMPLER PÅ STRUKTUREL OG TVÆRSEKTORIEL FOREBYGGELSE

I det følgende præsenteres eksempler på strukturel og tværsektoriel forebyggelse indenfor de respektive sektorområder.

Folkeskoleområdet

Navn	Beskrivelse	Samarbejdspartner	Faglig gevinst
Skolepolitik	Politikken indeholder generelt fokus på sundhed. Her primært i forhold til kost og bevægelse. Således at sund mad bliver solgt i kantiner og aktiviteter bliver afholdt med bevægelse som delmål.		Øger skolernes fokus og bevidsthed om sundhed og skolernes muligheder for at påvirke til et sundere liv.
Rygepolitik	Flere skoler er begyndt at indføre rygepolitikker, således at al rygning såvel inden døre som uden døre ikke er tilladt på skolens område		
Alkoholpolitik	Særligt fokus på skoleelever, med ønske om at minimere alkoholindtaget blandt folkeskoleeleverne. Tiltag inkluderer oplysning om alkohol og skadelige virkninger i fagtimer.		Giver eleverne bedre indblik i alkoholens virkninger på kroppen.
Mobbepolitik	Udarbejdelse af kommunal mobbepolitik til samtlige skoler i kommunen		Understøtter et psykisk positivt læringsmiljø.
Kostvejledere	Vejleder institutioner om deres kosttilbud. Hjælpe med at udvikle dette.		Forbedring af ernæring

Kvalitetsforbedring af idrætstimer	Tilbud til skolerne om instruktører og nye redskaber til at skabe ny motivation	Skoler, sundhed og DGI	Øget bevægelse/motion
Børn som cyklister	Uddannelse af børn til cyklister		Forbedret trafikalfærd, færre ulykker og øget bevægelse
Sodavandsmaskiner fjernes fra skoleområder.	Overordnet forbud mod opstilling af sodavandsautomater på skolernes områder.		Reducere /standse forbruget af sodavand i skoletiden
Etablering af morgenmadsordninger	Fælles morgenmadsspising for børn med manglende opbakning hjemmefra.		Med morgenmadsrutiner der både indeholder fornuftig morgenmad såvel som almindelig samtale om bordet øget koncentrationen hos eleverne.

Beskæftigelse

Navn	Beskrivelse	Samarbejdspartner	Faglig gevinst
Depressionsgrupper	En del af arbejdet med depression indeholder rådgivning om kost og dennes påvirkning på kroppen og sindet. Endvidere er motion en medvirkende faktor til bekæmpelse af depressioner		Et fokus på en sundere tilværelse kan være medvirkende til hurtigere tilbagevenden til arbejdsmarkedet såvel som færre tilbagefald.
'Mit boligområde'	Projekt med fokus på en række forskellige områder der skal sikre sundhed og trivsel. Projektet går på tværs af en række forvaltninger og inkluderer eksempelvis: Sundhed, beskæftigelse, teknik og miljø samt kultur og fritid	Teknik og Miljø, Kultur og fritid, boligforeninger	Skal medføre generelt borgerfokus på sundhed og trivsel. Borgerne får medansvar og er i høj grad selv med til at definere tiltag og aktiviteter
Aktiveringsprojekt med fokus på sundhed og selvbevidsthed	Projekt med fokus på fremtræden, motion og sund kost som grundelementer i at komme nærmere på arbejdsmarkedet. Primært for borgere i Match 4 og 5.		Med fokus på kost og motion, øges borgerens selvværd og overskud, og har derved nemmere ved at se sig selv på arbejdsmarkedet.
Grupper med kost og motionsfokus til sygedagpengemodtagere	Projekter hvor sygedagpengemodtagere har mulighed for at arbejde med kost og motion		Hjælper til at afkorte sygedagpengeperioden, samt giver bedre mulighed for fastholdelse ved vaneændringer hos borgeren.

Særlige beskæftigelsestilbud til personer med handicap	Etablering af særlige arbejdspladser, samt udpegning af rådgivere, der støtter handicappede i at komme i beskæftigelse. En del af indsatsen indeholder kostvejledning og motion.	Handicapafdelingen	Sund kost og motion er en medvirkende faktor til øget selvtillid.
--	--	--------------------	---

Børn og Unge

Navn	Beskrivelse	Samarbejdspartner	Faglig gevinst
Mobbepolitik	Udarbejdelse af en politik hvor der er lagt fokus på trivsel og velvære i institutionerne.		Understøtter et psykisk positivt miljø, hvor alle børn har mulighed for udfoldelse.
Tema i institutionsplaner	Som del af den overordnede målstyringsmodel er det et krav til alle institutioner som et selvstændigt tema i virksomhedsplan /institutionsprofiler at reflektere over sundhedsmæssig indsats inden for skiftende temaer.		At øge den sundhedsmæssige fokus og refleksion og omsætte dette til konkrete handlinger.
Etablering af sundhedsplaner	I samarbejde med børnenes forældre udarbejdes en handlingsplan, hvor sundhed indgår som særskilt tema.		Øger opmærksomheden på sundhed både i institution og i hjemmet.
Kontrakter	Institutioners budgetter er afhængige af, at de lever op til en række krav på kost- og motionsområdet.		Skaber øget bevægelse og fokus på sund kost i en tidlig alder.
Institutionernes legepladser er åbne uden for åbningstid	Formålet er at skabe bedre muligheder for fysisk udfoldelse for børn og børnefamilier, som ellers ikke har adgang til samme kvalitet i legepladserne	Offentligheden	Øget motion.
Tandplejen som indgang	Tandplejen måler og vejer alle børn det år, de fylder 5 år. giver baseline for at følge udvikling i overvægt	Tandplejen	Færre overvægtige børn
Kostvejledere	Vejlede institutioner om deres kosttilbud. Hjælpe med at udvikle dette.		Vælge den sunde vej
Det mobile børnestadion	Et bevægelsesprojekt for 3-6 årige i dagtilbud, hvor institutionerne kan møde en instruktør, der medbringer ideer og materialer		At sætte øget fokus på børns bevægelse, både i institutionerne og i fritiden
Kanonsport	Tilbud til forældre til kraftige børn om motion og kostvejledning	Sundhed og tandplejen	Sundere livstil med øget motion og bedre kost.

Ældreområdet

Navn	Beskrivelse	Samarbejdspartner	Faglig gevinst
------	-------------	-------------------	----------------

Ældrepolitik	I politikken er KRAM faktorer en del af indsatserne.		Med fokus på sundhed på flere niveauer er politikken med til at sikre et gennemgående fokus på trivsel og velvære blandt ældre borgere og indsatser der ydes i forhold til målgruppen.
Uddannelse for KOL-patienter	Kurser med specifik læring om sygdommen, samt træning i hvordan borgere skal leve med deres sygdom.		Minimerer sandsynligheden for følgesygdomme, og forværring i sygdomstilstanden.
Diabetes-kursus	Kurser med specifik læring om sygdommen, samt træning i hvordan borgere skal leve med deres sygdom		Minimerer sandsynligheden for følgesygdomme, og forværring i sygdomstilstanden.
Kursus for rygpatienter	Kurser med specifik læring om sygdommen, samt træning i hvordan borgere skal leve med deres sygdom		Minimerer sandsynligheden for følgesygdomme, og forværring i sygdomstilstanden.
Samarbejde om forebyggende hjemmebesøg	Sundhedsafdelingen deltager i et samarbejde om de forebyggende hjemmebesøg. Dette er med til at øge fokus på det sunde liv, ved kostråd samt information om motion.		Øger opmærksomheden på sundhed hos borgeren såvel som personalet der udfører de forebyggende hjemmebesøg.
Fokus på sund kost og motion på plejecentre	Særligt tilrettelagte motionsaktiviteter samt servering af sund kost til beboerne		Sund kost og motion på plejecentrene giver større trivsel og velvære, samt giver færre sygemeldinger og følgesygdomme hos borgerne.
Genoptræningsstier	Særlige stier oprettet til genoptræning. Stierne er lavet med sving og niveauer, så alle muskelgrupper skal bruges.	Teknik og Miljø	Genoptræningsstierne er med til at bringe sundheden ud fra kommunale institutioner. Borgeren bliver derved introduceret til genoptræning og motion i lokaliteter de selv efterfølgende kan opsøge.

Handicapområdet

Navn	Beskrivelse	Samarbejdspartner	Faglig gevinst
Handicappolitik	I handicappolitikken er der fokuseret på sundhed som tema. Borgere med handicap skal eksempelvis have mulighed for at dyrke motion og få kostvejledning.		Er med til at sikre at også denne målgruppe får mulighed for at vælge et sundere liv på trods af eventuelle komplikationer.
ASV Horsens	Uddannelse for voksne og unge med særlige behov. Fokus på kursisternes kompetencer til at tilrettelægge og tage ansvar for eget liv. Herunder bliver der undervist i sund kost, og vigtigheden af bevægelse for et bedre liv.		Hjælper med at borgeren selv bliver i stand til at tage sunde og gode valg
Særlige beskæftigelsestilbud til personer med handicap	Etablering af særlige arbejdspladser, samt udpegning af rådgivere støtter handicappede i at komme i beskæftigelse. Rådgivningen indeholder blandt andet kostråd og snakke om motion.	Jobcenter	Ved at vælge et sundere liv, oplever en del af målgruppen at selvtilliden vokser og har derved lettere adgang til arbejdsmarked.
Træningsfaciliteter	Særlige træningsaftaler og faciliteter til borgere med handicap		Støtter borgeren til at blive selvhjulpne og opnå bedre trivsel.
Motion for sindslidende	Gratis tilbud til sindslidende om motion. Giver i timer hvor hallerne står tomme		Øget bevægelse er med til at skabe større kropsbevidsthed.

Udsatteområdet

Navn	Beskrivelse	Samarbejdspartner	Faglig gevinst
Misbrugspolitik	I politikken er sundhed et tema der skal være en medvirkende faktor til at få misbrugere til at leve et sundere liv.		
Sundhedscentre	Etablering af sundhedscentre i områder med socialt udsatte.	Beskæftigelsesområdet	Giver en tættere tilgang til borgeren og øger dermed brugen af centrene.
Uddannelse af sagsbehandlere	Uddannelsestilbud til sagsbehandlere i kost, motion og bevægelse.		Giver sagsbehandlerne bedre indblik i vigtigheden såvel som mulighederne for et sundere liv.

Ernæringsekspert og fysioterapeut til socialt udsatte	Ansættelse af ernæringsekspert og fysioterapeut, der arbejder med den udsatte gruppe, og sætter fokus på krop og kost		Hjælper målgruppen til forståelse af simple kostråd, samt bedre varetagelse af egen krop.
Idrætsprojekt for socialt udsatte	Idrætsprojekter med fokus på de udsatte. I projekterne er det vigtigt, at der er tæt opfølgning hos borgeren, da denne målgruppen ikke blot kan visiteres til eksisterende idrætsklubber i kommunen.		Medvirker til et sundere liv gennem bevægelse og fællesskab.
Kostomlægning	Delmål om sund kost og motion for sindslidende, hvorefter der kun serveres sund mad i boenheder. Baseret på en solid informationsindsats på beboermøder.	Samarbejde mellem sundhed og psykiatri	At borgerne får det bedre.
Tandlægeordninger	Tilbud til udsatte om tandlægetjek, samt rådgivning om mundhygiejne	Børn og unge (hvor tandplejen er organiseret)	

Teknik og Miljø

Navn	Beskrivelse	Samarbejdspartner	Faglig gevinst
Det blå bånd	Gøre å, hav og søer tilgængelige. Anlægge sti rundt om ny sø, som i øvrigt er til for at skabe vandrensning inden udledning i bugten		Let tilgængelighed til rekreative områder, som kan anvendes til øget motion.
Det grønne bånd	Skabe grønne områder i sammenhæng, samt integrere grønne kiler i bykerne.		Let tilgængelighed til grønne rekreative områder, samt sammenhæng, så borgeren kan blive i et grønt område og samtidig bevæge sig gennem byen.

'Mit boligområde'	Projekt med fokus på en række forskellige områder der skal sikre sundhed og trivsel. Projektet går på tværs af en række forvaltninger og inkluderer eksempelvis: Sundhed, beskæftigelse, teknik og miljø samt kultur og fritid	Kultur og fritid, Beskæftigelse, boligforeninger	Skal medføre generelt borgerfokus på sundhed og trivsel. Borgerne får medansvar og er i høj grad selv med til at definere tiltag og aktiviteter
Agenda 21	Der etableres en generel kobling mellem bæredygtighed og sundhed. Mere specifikt laves retningslinjer for bæredygtighed ved kommunale byggeprojekter.	Sundhed	Sikre, at der indtænkes bevægelse ved planløsninger eller genanvendelse af regnvand.
Kloakering	Almindelig vedligeholdelse samt konstruktion af nyt		Generelt sundhedsfremmende
Affaldsordninger	Kommunal indsamling af affald samt vedligeholdelse af genbrugsstationer.		Ditto
Hytter	Kommunen har opstillet hytter i skovene, som kommunens institutioner kan få nøgler til og bruge. Man vil også have erhvervslivet ud at bruge dem og er derfor ved at kortlægge interesse og krav i den forbindelse	Skov og natur	Motiverer til naturinteresse, inddragelse af natur i arbejde som institution

Skovlegepladser	Vil have skovlegepladser og stier i alle de større byer i kommunen – skal være tilgængeligt over alt.	Børn og unge	Bevægelighed, øget bevidsthed om natur, skaber større lyst til udeliv.
Park	Etablering af ny park med stier og bakkelandsskab samt golfbane i et socialt udsat område. Synergi af overskudsjord, som skulle placeres.	Social og beskæftigelse. Kultur og fritid	Skaber bevægelse, social interaktion, udeliv.
Idrætsrambla	Sti med sammenhængende aktiviteter.	Kultur og fritid	Det skal være sundt, men ud fra en motionsvinkel
Sundhedssti –	Etablering af sundhedssti på gamle jernbanespor. 42 km. Overnatningssteder. Legepladser, folkesundhedspladser Tænker et aktivitetsområde for alle aldersgrupper med lysløjpesti, hus, toiletter, evt. salg af madvarer		Skal kombinere sjov, leg og sundhed
Natur- og vandprojekter – når der laves rekreativ planlægning skal det ses sammen med sundhed.	Ved gennemførelse af natur og vandprojekter indhentes viden og sparring fra bevægelseskonsulenter, således at planlægningen af områderne inkluderer et øget fokus på motivation til bevægelse.		Er med til at sikre, at bevægelsesperspektiv et er tænkt ind i projekterne fra starten, og øger sandsynligheden for anvendelse.
Sprøjteforbud på kommunale jorder	En kommune har vedtaget et generelt sprøjteforbud på kommunale jorder		Minimere påvirkning fra sprøjtemidler.

Kultur og fritid

Navn	Beskrivelse	Samarbejdspartner	Faglig gevinst
Idrætspolitik	Fokus på udbredelsen af idræt. Der ydes en aktiv indsats for at udbrede kendskabet til idrætsaktiviteter i foreninger.		Flere vælger et formaliseret og socialt aktivt liv, hvor idrætten dyrkes i foreninger og fællesskab.
'Mit boligområde'	Projekt med fokus på en række forskellige områder der skal sikre sundhed og trivsel. Projektet går på tværs af en række forvaltninger og inkluderer eksempelvis: Sundhed, beskæftigelse, teknik og miljø samt kultur og fritid	Teknik og Miljø, Beskæftigelse, boligforeninger	Skal medføre generelt borgerfokus på sundhed og trivsel. Borgerne får medansvar og er i høj grad selv med til at definere tiltag og aktiviteter
Helhedstænkende idrætsfaciliteter	Idrætsfaciliteter der sørger for at hele familien kan være aktive samtidig med forskellige aktiviteter		I en presset hverdag, er god idrætskoordination vigtig. Hele familien holdes sig aktive i et fornuftigt tidsrum
Stier og vandreture	Vandretursarrangementer i skove og naturarealer	Teknik og miljø	Øget motion samt en god oplevelse i naturen.
Løberuter	Indtegnede ruter med kilometerangivelser		Ruter gør det nemmere for borgere at strukturere deres løb, samt skaber et fælles rum hvor løberne kan mødes.
Mountainbike ruter	Ruterne etableres i grønne arealer med fokus på såvel gode som udfordrende ruter		Ruterne der er særligt designede til mountainbikes øger lysten og motivationen til at komme ud i naturen og dyrke motion.
Projekt 'Vindermad'	Samarbejde med tre idrætshaller, hvor der udelukkende serveres sund kost.	Private idrætshaller	Samler kost og motion, så sundhedsaspektet tænkes sammen.
Solarier	Solarier ud af de kommunale idrætsanlæg	Kultur og fritid	Færre sundhedsskadelige elementer i kommunens (sundhedsfremmende) institutioner. Overgang fra sundhed som et forfængeligheds

			fænomen, til et livsstilsfænomen.
--	--	--	-----------------------------------

3. LOVGIVNING VEDRØRENDE TVÆRSEKTORIEL OG STRUKTUREL FOREBYGGELSE

Følgende kapitel indeholder bilag til kortlægningen af lovgivningen.

Afsnit 3.1 oplister de lovgivninger, som omtaler sundhed som en del af formålet med loven.

Dernæst følger i afsnit 3.2 en bruttoliste over samtlige lovelementer, der er udtaget som udgangspunkt for den efterfølgende prioritering af elementerne: nettolisten over elementer, der indeholder muligheder for tværsektoriel og/eller strukturel forebyggelse (nettolisten findes i hovedrapportens kapitel 6).

3.1 Formålsparagraffer omhandlende sundhed

Dette afsnit indeholder en liste over love, der implicit eller eksplicit omtaler sundhed som en del af formålet med den pågældende lovgivning, i formålsparagraffen.

Lovgivning	Formålsparagraf	Graden hvor sundhedsperspektivet nævnes
Sygedagpengeloven	Formålet med denne lov er 1) at yde økonomisk kompensation ved fravær på grund af sygdom, 2) at medvirke til, at den sygemeldte genvinder sin arbejdsevne og vender tilbage til arbejdsmarkedet så hurtigt som muligt og 3) at understøtte samarbejdet mellem kommuner, virksomheder og andre relevante aktører for at nedbringe og forebygge sygefravær.	Sundhedsperspektivet nævnes eksplicit.
Folkeskoleloven	Folkeskolen skal i samarbejde med forældrene give eleverne kundskaber og færdigheder, der: [...] og fremmer den enkelte elevs alsidige udvikling. [...] Stk. 3. [...] Skolens virke skal derfor være præget af åndsfrihed, ligeværd og demokrati.	Sundhedsperspektivet nævnes implicit, da "den enkelte elevs alsidige udvikling" samt åndsfrihed mm er relateret til sundhed jf. det brede sundhedsbegreb.

Dagtilbudsloven	§ 1. Formålet med denne lov er at fremme børns og unges trivsel, udvikling og læring gennem dag-, fritids- og klubtilbud samt andre socialpædagogiske fritidstilbud, [...] 3) forebygge negativ social arv og eksklusion, ved at de pædagogiske tilbud er en integreret del af både kommunens samlede generelle tilbud til børn og unge og af den forebyggende og støttende indsats over for børn og unge med behov for en særlig indsats, herunder børn og unge med nedsat psykisk og fysisk funktionsevne, og [...]	Sundhedsperspektivet nævnes eksplicit ved at loven skal fremme børn og unges trivsel, udvikling og læring samt at loven skal forebygge negativ social arv og eksklusion. Desuden omhandler formålet direkte børn og unge med nedsat psykisk og fysisk funktionsevne.
Servicebogen	§ 1. Formålet med denne lov er 1) at tilbyde rådgivning og støtte for at forebygge sociale problemer, 2) at tilbyde en række almene serviceydelser, der også kan have et forebyggende sigte, og 3) at tilgodese behov, der følger af nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller særlige sociale problemer. Stk. 2. Formålet med hjælpen efter denne lov er at fremme den enkeltes mulighed for at klare sig selv eller at lette den daglige tilværelse og forbedre livskvaliteten. [...]	Sundhedsperspektivet er eksplicit i servicebogen, i og med at der henvises til såvel sociale problemer som fysisk og psykisk funktionsevne og livskvalitet.
Folkeoplysningsloven	<i>Formål og rammer for den frie folkeoplysende virksomhed</i> § 1. Lovens afsnit I skal med respekt for forskellige holdninger sikre offentlige tilskud m.v. til den frie folkeoplysende virksomhed, der bygger på fællesskab og de enkelte initiativtageres idégrundlag. § 2. Kommunalbestyrelsen skal sikre rammerne for, at børn, unge og voksne kan etablere og tage del i den frie folkeoplysende virksomhed, jf. stk. 2-4. Stk. 2. Kommunalbestyrelsen yder tilskud til 1) undervisning, studiekredse, foredragsvirksomhed og debatskabende aktiviteter for voksne og for børn og voksne sammen [...]. 2) aktiviteter for børn og unge, herunder fritids- og ungdomsklubber, og eventuelt til aktiviteter for voksne, [...]. Stk. 3. Kommunalbestyrelsen stiller offentlige lokaler til rådighed, [...]. Stk. 4. Kommunalbestyrelsen yder tilskud til lokaler [...]	Sundhedsperspektivet er implicit i folkeoplysningsloven i og med at kommunalbestyrelsen skal sikre rammer for at yde tilskud til aktiviteter, der fremmer folkeoplysning. Tilsvarende skal kommunalbestyrelsen stille offentlige lokaler og udendørsanlæg til rådighed.

Planloven	Loven skal sikre, at den sammenfattende planlægning forener de samfundsmæssige interesser i arealanvendelsen og medvirker til at værne landets natur og miljø, så samfundsudviklingen kan ske på et bæredygtigt grundlag i respekt for menneskets livsvilkår og for bevarelsen af dyre- og plantelivet. <i>Stk. 2.</i> Loven tilsigter særlig, [...] 2) at der skabes og bevares værdifulde bebyggelser, bymiljøer og landskaber, [...] 4) at forurening af luft, vand og jord samt støjulemper forebygges, og [...]	Sundhedsperspektivet er eksplicit i planloven, idet der henvises til menneskets livsvilkår, forurening, støj mm.
Naturbeskyttelsesloven	Loven skal medvirke til at værne landets natur og miljø, så samfundsudviklingen kan ske på et bæredygtigt grundlag i respekt for menneskets livsvilkår og for bevarelsen af dyre- og plantelivet. <i>Stk. 2.</i> Loven tilsigter særligt [...] 3) at give befolkningen adgang til at færdes og opholde sig i naturen samt forbedre mulighederne for friluftslivet. [...] § 2. Lovens beføjelser skal tillige anvendes med sigte på at bekæmpe sandflugt og forøge skovarealet samt på at genoprette vådområder, som skal medvirke til at forbedre vandmiljøet.	Sundhedsperspektivet er eksplicit i naturbeskyttelsesloven, idet den søger at tage hensyn til menneskets livsvilkår i form af et bæredygtigt grundlag samt har fokus på friluftsliv og vandmiljø.

Miljøbeskyttelsesloven	§ 1. Loven skal medvirke til at værne natur og miljø, så samfundsudviklingen kan ske på et bæredygtigt grundlag i respekt for menneskets livsvilkår og for bevarelsen af dyre- og plantelivet. <i>Stk. 2.</i> Med denne lov tilsigtes særligt 1) at forebygge og bekæmpe forurening af luft, vand, jord og undergrund samt vibrations- og støjulemper, 2) at tilvejebringe hygiejnisk begrundede regler af betydning for miljøet og for mennesker, 3) at begrænse anvendelse og spild af råstoffer og andre ressourcer, 4) at fremme anvendelse af renere teknologi og 5) at fremme genanvendelse og begrænse problemer i forbindelse med affaldsbortskaffelse.	Sundhedsperspektivet er eksplicit i miljøbeskyttelsesloven idet den forebygger og bekæmper forurening og dermed de sundhedsskadelige konsekvenser af et usundt miljø.
Lov om eliteidræt	§ 1. Team Danmark er en selvejende institution, der har til formål at udvikle dansk eliteidræt på en socialt og samfundsmæssigt forsvarlig måde. I samarbejde med Danmarks Idræts-Forbund, [...]	Sundhedsperspektivet er eksplicit i lov om eliteidræt, da idræt i sig selv er forebyggende og sundhedsfremmende.

3.2 Bruttoliste over lovgivning

Bruttolisten over lovgivning, indeholder en samlet fortegnelse over lovelementer, der, af sektoreksperter samt sundhedsfaglige konsulenter, er udpeget som havende potentiale for strukturel og/eller tværsektoriel forebyggelse.

Med undtagelse af *Fælles Mål* under *folkeskoleområdet*, er beskrivelserne uddrag af lovgivninger, vejledninger mm. Enten i form af hele eller dele af paragraffer eller afsnit. Hvad angår *Fælles mål* er beskrivelserne blandet med opsummerende kommentarer, hvorfor citerer her er angivet med citationstegn (""), mens citationstegn er udeladt af de resterende lovelementer, der – som sagt – udelukkende er afskrift fra de pågældende lovtekster.

Listen er opdelt på sektorområder, om end første tabel indeholder en række lovelementer, der er alment gældende.

Generelt

- for alle med lovligt ophold i Danmark

Dokument	Kapitel	Beskrivelse
Service-loven LBK nr 979 af 01/10/2008	Indledning	<u>§1</u> Stk. 1. Formålet med denne lov er 1) at tilbyde rådgivning og støtte for at forebygge sociale problemer, 2) at tilbyde en række almene serviceydelser, der også kan have et forebyggende sigte, og 3) at tilgodese behov, der følger af nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller særlige sociale problemer.

		Stk. 2. Formålet med hjælpen efter denne lov er at fremme den enkeltes mulighed for at klare sig selv eller at lette den daglige tilværelse og forbedre livskvaliteten. Stk. 3. Hjælpen efter denne lov bygger på den enkeltes ansvar for sig selv og sin familie. Hjælpen tilrettelægges ud fra den enkelte persons behov og forudsætninger og i samarbejde med den enkelte.
Serviceoven	Rådgivning og vidensudvikling	<u>§ 10</u> Stk. 1 Kommunalbestyrelsen skal sørge for, at enhver har mulighed for at få gratis rådgivning. Formålet med rådgivningen er at forebygge sociale problemer og at hjælpe borgeren over øjeblikkelige vanskeligheder. På længere sigt er formålet at sætte borgeren i stand til at løse opståede problemer ved egen hjælp. Rådgivningen kan gives særskilt eller i forbindelse med anden hjælp efter denne eller anden lovgivning.
Serviceoven	Rådgivning og vidensudvikling	<u>§ 12</u> Stk. 1 Kommunalbestyrelsen skal sørge for tilbud om gratis rådgivning til personer med nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller med særlige sociale problemer. Tilbuddet om rådgivning skal også omfatte opsøgende arbejde.
Serviceoven	Rådgivning og vidensudvikling	<u>§ 13a</u> Stk. 1. Den nationale videns- og specialrådgivningsorganisation yder godtgørelse for nødvendig befordring til og fra specialrådgivning og andre nødvendige rejseudgifter i forbindelse hermed, når borgere modtager gratis vejledende specialrådgivning efter § 13, stk. 1 og 3.
Serviceoven	Brugerinddragelse	<u>§ 16</u> Stk. 1. Kommunalbestyrelsen skal sørge for, at brugerne af tilbud efter denne lov får mulighed for at få indflydelse på tilrettelæggelsen og udnyttelsen af tilbuddene
Serviceoven	Voksne	<u>§ 83</u> Stk. 1. Kommunalbestyrelsen skal tilbyde afløsning eller aflastning til ægtefælle, forældre eller andre nære pårørende, der passer en person med nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne.
Serviceoven	Voksne	<u>§ 79</u> Stk. 1. Kommunalbestyrelsen kan iværksætte eller give tilskud til generelle tilbud med aktiverende og forebyggende sigte. Kommunalbestyrelsen skal fastsætte retningslinjer for, hvilke persongrupper der kan benytte tilbuddene.

Folkeskoleområdet

Dokument	Kapitel / Afsnit	Beskrivelse
Folkeskoleloven nr 593 af 24/06/2009	Folkeskolens Formål	<u>§ 1</u> Stk. 1. Folkeskolen skal i samarbejde med forældrene give eleverne kundskaber og færdigheder, der: [...] fremmer den enkelte elevs alsidige udvikling. Stk. 2. Folkeskolen skal udvikle arbejdsmetoder og skabe rammer for oplevelse, fordybelse og virkelyst, så eleverne udvikler erkendelse og fantasi og får tillid til egne muligheder og baggrund for at tage stilling og handle.

		Stk. 3. Skolens virke skal derfor være præget af åndsfrihed, ligeværd og demokrati.
Folkeskoleloven	Folkeskolens struktur og indhold til og med 9. klasse	<u>§ 3</u> Stk. 6. Folkeskolen kan i samarbejde med lokalsamfundets folkeoplysnings- og foreningsliv, det frivillige børne- og ungdomsarbejde samt andre kredse af interesserede borgere medvirke til eller forestå og koordinere kulturcenteraktiviteter.
Folkeskoleloven	Folkeskolens struktur og indhold til og med 9. klasse	<u>§ 5</u> Stk. 2. Undervisningen i 1.-9. klasse gives inden for 3 fagblokke og omfatter for alle elever: 1) Humanistiske fag: [...] e) Samfundsfag på 8. og 9. klassetrin. 2) Praktiske/musiske fag: a) Idræt på alle klassetrin. [...] d) Håndarbejde, sløjd og hjemkundskab på et eller flere klassetrin inden for 4.-7. klassetrin. 3) Naturfag: [...] b) Natur/teknik på 1.-6. klassetrin. [...] d) Biologi på 7.-9. klassetrin.
Folkeskoleloven	Folkeskolens struktur og indhold til og med 9. klasse	<u>§ 7</u> Stk. 1. I undervisningen i grundskolen indgår følgende obligatoriske emner: 1) Færdselslære 2) sundheds- og seksualundervisning og familiekundskab 3) uddannelses-, erhvervs- og arbejdsmarkedsorientering
Folkeskoleloven	Folkeskolens struktur og indhold til og med 9. klasse	<u>§ 9</u> Stk.1 Valgfag: 12) Hjemkundskab 13) Motorlære [...] Stk. 3. Skolens leder kan med inddragelse af Ungdommens Uddannelsesvejledning tilbyde eleverne i 9. klasse, at de i kortere perioder udsendes i praktik i virksomheder og institutioner. [...] Stk. 6. Kommunalbestyrelsen kan godkende, at der tilbydes eleverne undervisning i andre praktisk eller kunstnerisk betonedede fag eller emner.
Folkeskoleloven	Folkeskolens struktur og indhold til og med 9. klasse	<u>§ 11</u> Stk. 1. Undervisningen i børnehaveklasser gives overvejende i form af leg og andre udviklende aktiviteter.
Folkeskoleloven	Folkeskolens struktur og indhold til og med 9. klasse	<u>§ 18</u> Stk. 1. Undervisningen skal tilrettelægges, herunder [...] varieres, så den svarer til den enkelte elevs behov og forudsætninger.

Folkeskoleloven	10. klasses struktur og indhold	§ 19d Stk 4. Eleverne skal tilbydes undervisning i mindst tre af følgende fag: 1) Idræt. 2) Samfundsfag. 3) Kristendomskundskab/religion. 4) Naturfag. [...] 7) Teknologiværksted. [...] 11) Sundhed og sociale forhold. 12) Teknologi og kommunikation.
Folkeskoleloven	10. klasses struktur og indhold	§ 19h Stk. 3. Der skal gives standpunktskarakterer og i faget idræt en udtalelse mindst to gange om året for 10.-klasses-forløb, der planlægges som helårsforløb.
Folkeskoleloven	Skolevæsenets ordning	<u>§23</u> Stk. 1. Elever, der gennem længere tid på grund af smittefare eller af hensyn til deres sundhed eller velfærd ikke kan undervises i skolen, undervises i deres hjem eller på den institution, hvor de opholder sig Stk. 2. Det påhviler kommunalbestyrelsen at indrette undervisning efter stk. 1 på de i kommunen beliggende sygehuse, hospitaler og andre institutioner...
Folkeskoleloven	Skolevæsenets ordning	<u>§ 26</u> Stk. 1. Kommunalbestyrelsen skal sørge for befordring mellem skolen eller brobygningsinstitutionen [...] og hjemmet eller dets nærhed af 1) børn, der har længere skolevej end 2 1/2 km i børnehaveklasse og på 1.-3. klassetrin, 6 km på 4.-6. klassetrin, 7 km på 7.-9. klassetrin og 9 km i 10. klasse, og 2) børn, der har kortere skolevej, hvis hensynet til børnenes sikkerhed i trafikken gør det særlig påkrævet. Stk. 2. Kommunalbestyrelsen skal endvidere sørge for befordring til og fra skole af syge og invaliderede elever.
Folkeskoleloven	Styrelsen af kommunens skolevæsen - Kommunalbestyrelsen	<u>§ 40</u> Stk. 2. Kommunalbestyrelsen fastlægger mål og rammer for skolernes virksomhed [...] 4) Antallet af skoledage samt rammer for klasseskoleundervisningen, elevernes undervisningstidspunkt, skoledagens længde og specialundervisningen m.v. 6) Frivillige madordninger, herunder madordninger i skolefritidsordninger. Stk. 3. Kommunalbestyrelsen skal sikre, at hensynet til undervisningens fremme af elevernes alsidige udvikling er tilgodeset gennem beskrivelser i læseplanerne eller på anden hensigtsmæssig måde
Folkeskoleloven	Styrelsen af kommunens skolevæsen - Kommunalbestyrelsen	<u>§ 40a</u> Stk.1. Kommunalbestyrelsen skal årligt udarbejde en kvalitetsrapport.

Folkeskoleloven	Styrelsen af kommunens skolevæsen – Skolebestyrelsen	<u>§ 44</u> Stk. 2. Skolebestyrelsen fastsætter principper for skolens virksomhed, herunder om 1) undervisningens organisering, herunder elevernes undervisningstidspunkt på hvert klassetrin, skoledagens længde, udbud af valgfag, specialundervisning på skolen og elevernes placering i klasser, 5) fællesarrangementer for eleverne i skoletiden, lejrskoleophold, udsendelse i praktik m.v. og 6) skolefritidsordningens virksomhed. [...] Stk. 9. Hvis kommunalbestyrelsen har truffet beslutning om, at der kan tilbydes madordninger, træffer skolebestyrelsen beslutning om, hvorvidt der skal oprettes en madordning på skolen, herunder i skolefritidsordningen. Skolebestyrelsen fastsætter principper for madordningen inden for de rammer, som kommunalbestyrelsen har fastsat.
Folkeskoleloven	Evaluerings- og kvalitetsudvikling af folkeskolen	<u>§ 57a</u> Stk. 1. Rådet for Evaluering og Kvalitetsudvikling af Folkeskolen nedsættes af undervisningsministeren. [...] Stk. 3. Rådets øvrige 20 medlemmer udpeges af undervisningsministeren på følgende måde: [...] 13) 1 medlem efter indstilling fra Dansk Ungdoms Fællesråd og Idrættens Fællesråd i forening. 14) 1 medlem efter indstilling fra De Samvirkende Invalideorganisationer.
Fælles Mål 2009	Arbejdskendskab	<u>Arbejdsstyrken</u> Emnet Arbejdsstyrken omfatter undervisningen bl.a. "uddannelses- og arbejdsforhold", "køns- og kulturforskelle på arbejdsmarkedet", "kvalifikationskrav på arbejdsmarkedet", "det rummelige arbejdsmarked" og "livslang læring".
Fælles Mål 2010	Arbejdskendskab	<u>Miljø og ressourcer</u> Undervisningen indbefatter bl.a. "miljø- og ansvarsbevidsthed på virksomheden og arbejdspladsen", "bæredygtighed og certificering", "erhverv med særlig betydning for miljøet", "indtjeningsformer" og "sikkerhed på arbejdspladsen".
Fælles Mål 2011	Arbejdskendskab	<u>Eksempel på undervisningsforløb</u> Dokumentet giver flere eksempler på mulige undervisningsforløb, herunder "Virksomheden og omverdenen" (bl.a. Socialt ansvar, medarbejderne og sikkerheden, miljøpolitik), "Det kønsopdelte arbejdsmarked", "Arbejdsstyrkens vilkår på arbejdsmarkedet", "Miljø og ressourcer", "Arbejds miljø", "Landbrug/værdispøttelse" (inkl. spørgsmål om økologi).
Fælles Mål 2012	Biologi	<u>Formål</u> "Elevernes ansvarlighed over for natur, miljø og sundhed skal videreudvikles, så de får tillid til egne muligheder for stillingtagen og handlen i forhold til spørgsmål om menneskets samspil med naturen – lokalt og globalt."
Fælles Mål 2013	Biologi	<u>Planlægningsforhold</u> "At eleverne oplever relevans for deres eget liv og for samfundets udvikling", herunder "miljø- og sundhedsproblemer".
Fælles Mål 2014	Biologi	<u>Eksempler på undervisningsforløb</u> "Krop og sundhed, 7. klasse", "Økologisk mælk og husdyrhold, 8. klasse", "Gensplejset majs, 9. klasse", "Fostervandsprøver, 9. klasse" (eks. sammenhænge mellem kropsfunktioner, arvelighed og sundhed)

Fælles Mål 2015	Børnehaveklassen	<u>Børnehaveklassens indhold og trinmål</u> Skal bl.a. Omfatte "Natur og naturfaglige fænomener" (herunder kropsfunktioner, hygiejne, sund kost), "Bevægelse og motorik", "Sociale færdigheder", "Samvær og samarbejde"
Fælles Mål 2016	Elevernes alsidige udvikling	Er endnu ikke uddybet nærmere.
Fælles Mål 2017	Færdselslære	<u>Formål</u> "Undervisningen skal bidrage til, at eleverne bliver opmærksomme og ansvarlige trafikanter".
Fælles Mål 2018	Hjemkundskab	<u>Formål</u> Undervisningen skal bl.a. give eleverne forståelse af "sundhed og livskvalitet for den enkelte og andre" samt forberede dem "til at tage del i og medansvar for problemstillinger vedrørende mad, husholdning og forbrug i relation til kultur, sundhed og livskvalitet samt bæredygtighed".
Fælles Mål 2019	Hjemkundskab	<u>Samfund – ressourcer og miljø – etik: Fødevarer, forbrug, hygiejne</u> "Det indebærer, at eleverne får indsigt i, at der er sammenhæng mellem det, de foretager sig i det private liv, og det samfund og den kultur, de lever i; at der er sammenhæng mellem menneskers sundhed/ livskvalitet og naturens "sundhed", samt at sundhed/livskvalitet og bæredygtighed både er et ansvar for den enkelte og for nære fællesskaber samt myndigheder."
Fælles Mål 2020	Hjemkundskab	<u>Centrale kundskabs- og færdighedsområder - Sundhed: Kost, ernæring, hygiejne</u> "Eleverne opnår indsigt i ernæringens, kostens og hygiejnens betydning for sygdom og sundhed, og at de gennem dette udvikler handlemuligheder i forhold til egen og andres sundhed". Herunder understreges det, at læreren skal være sig sit sundhedsbegreb bevidst, og endvidere være vidende om, at der eksisterer andre sundhedsbegreber end det, der er relateret til kost".
Fælles Mål 2021	Idræt	<u>Formål</u> "[...] opnår færdigheder og tilegner sig kundskaber, der medfører kropslig og almen udvikling". "Eleverne skal opnå indsigt i og få erfaringer med vilkår for sundhed og kropskultur".
Fælles Mål 2022	Idræt	<u>Idræt, Idrættens værdier</u> Indholdet i undervisningen er uddybet for hvert klassetrin. Eksempelvis skal eleverne efter 9. klassetrin have opnået en række kundskaber og færdigheder, herunder "erkende og forholde sig til samspillet mellem fysiske og psykiske forandringer", "forholde sig til fysiske og psykiske reaktioner, der opstår i med- og modspil samt i konkurrencer". Det understreges flere gange, at idræt har et socialt formål, således at der ikke kun fokuseres på fysisk sundhed. "I undervisningen skal der være mulighed for at fremme den sociale, personlige og kulturelle udvikling gennem forløb, der fokuserer på etik, moral, regler, fairplay og konkurrence"
Fælles Mål 2023	Idræt	<u>Idræt, Undervisningsdifferentiering</u> Undervisningen skal differentieres, så der tages individuelle hensyn, der "styrker og udvikler den enkelte elevs optimale læring".

Fælles Mål 2029	Naturfag	<u>Slutmål</u> Omhandler flere sundhedsorienterede aspekter som "miljø", "Menneske og Samfund" (herunder samspillet mellem sundhed, livsstil og levevilkår).
Fælles Mål 2030	Natur og Teknik	<u>Formål</u> "[...] at eleverne udvikler forståelse for samspillet mellem menneske og natur i deres eget og fremmede samfund samt ansvarlighed over for miljøet som baggrund for engagement og handling".
Fælles Mål 2031	Natur og Teknik	<u>Slutmål efter 6. klassetrin</u> Eleverne skal bl.a. Kende til "vigtige kropsfunktioner og væsentlige faktorer, der påvirker disse, samt anvende viden om forhold, der har betydning for menneskets sundhed" samt bæredygtighed og eksempler på miljøproblemer.
Fælles Mål 2032	Natur og Teknik	<u>Trinmål efter 2. klassetrin</u> Eleverne skal "kende menneskets sanser og enkle regler for sundhed" samt "kende udvalgte eksempler på menneskers levevilkår i andre dele af verden".
Fælles Mål 2033	Natur og Teknik	<u>Trinmål efter 4. klassetrin</u> Eleverne skal blive i stand til at "fortælle om menneskets kropsfunktioner, fx åndedræt og fordøjelsessystem", "beskrive enkle og vigtige regler for sund levevis", "beskrive og give eksempler på menneskers levevilkår i andre kulturer på forskellige udviklingsstrin i forhold til egne levevilkår",
Fælles Mål 2034	Samfundsfag	<u>Slutmål efter 9. klassetrin</u> En stor del af faget omhandler "Sociale og kulturelle forhold. Socialisering, kultur og identitet".
Fælles Mål 2035	Sundheds- og seksualundervisning og familiekundskab	<u>Formål</u> Eleverne skal opnå "indsigt i vilkår og værdier, der påvirker sundhed, seksualitet og familieliv" og desuden udvikle "forudsætninger for, at de i fællesskab med andre og hver for sig kan tage kritisk stilling og handle for at fremme egen og andres sundhed".
Fælles Mål 2036	Sundhed og Sociale Forhold	<u>Slutmål</u> Undervisningen omfatter emner som "Sundhed og sundhedsfremmende aktiviteter" (herunder sygdomsforebyggelse og sundhedsfremme), "Kost, hygiejne og arbejdsmiljø", "Kommunikation" i relation til formidling af sundhed samt viden om forskellige sundhedsopfattelser. Inkluderer endvidere kendskab til forskellige sundhedsbegreber.

Beskæftigelse

Dokument	Kapitel	Beskrivelse
Sygedagpengeloven nr. 563 af 12/6 2009	Sygedagpengelovens formål	<u>§ 1</u> Stk. 2. at medvirke til, at den sygemeldte genvinder sin arbejdsevne og vender tilbage til arbejdsmarkedet så hurtigt som muligt og 3) at understøtte samarbejdet mellem kommuner, virksomheder og andre relevante aktører for at nedbringe og forebygge sygefravær.

Sygedagpeng eloven	Visitation og opfølgning	<u>§ 8</u> Stk. 1. Kommunen skal i løbende sygedagpengesager, hvor kommunen ikke har modtaget en raskmelding, tilrettelægge og gennemføre et individuelt og fleksibelt opfølgningsforløb under hensyn til sygdommens karakter og sygemeldtes behov og forudsætninger. Kommunen skal inddrage den sygemeldte i opfølgningen. Stk. 2. Indsatsen skal være sammenhængende og helhedsorienteret, og kommunen skal koordinere den kommunale indsats med indsatsen fra andre, jf. § 9. Stk. 3. Kommunen skal som led i opfølgningsforløbet, uanset om der er tale om en hel eller delvis sygemelding, indhente oplysningsskema, visitere, holde samtale og foretage en samlet vurdering af behov for indsats m.v. samt udarbejde en opfølgningsplan, jf. §§ 11-16.
Sygedagpeng eloven	Visitation og opfølgning	<u>§ 9</u> Stk. 1. Kommunen skal efter behov inddrage relevante aktører i opfølgningen, herunder arbejdsplads, læge, arbejdsløshedskasse, faglig organisation, arbejdsformidling, revalideringsinstitutioner, sygehuse og sygehusafdelinger. Kommunen skal have fokus på at udvikle samarbejdet med de praktiserende læger og med arbejdspladserne.
Sygedagpeng eloven	Visitation og opfølgning	<u>§ 10</u> Stk. 1. Kommunen skal løbende, herunder ved anmeldelsen, visitationen og ved hver opfølgning, vurdere, om betingelserne for at modtage sygedagpenge er til stede, samt om der foreligger hel eller delvis uarbejdsdygtighed på grund af sygdom. Kommunen skal i opfølgningsforløbet efter behov indhente lægelige oplysninger, jf. § 39.
Sygedagpeng eloven	Visitation og opfølgning	<u>§ 12</u> Stk. 1. Kommunen skal på baggrund af oplysningsskemaet efter § 11 og eventuelle andre oplysninger i sagen foretage en visitation til en af følgende kategorier: 1) Sager, hvor tilbagevenden til arbejdsmarkedet er umiddelbart forestående (kategori 1). 2) Sager med risiko for langvarigt sygdomsforløb eller risiko, hvad angår arbejdsevnen (kategori 2). 3) Sager, hvor lidelsen eller sygdommen medfører et længerevarende sygdomsforløb (kategori 3).
Sygedagpeng eloven	Visitation og opfølgning	<u>§ 13</u> Stk. 1. Kommunen fastlægger ved visitationen efter § 12 proceduren for opfølgningsforløbet, herunder samtaleform ved første og efterfølgende opfølgninger samt hyppighed af den løbende opfølgning. Stk. 2. I sager, der er omfattet af § 12, nr. 1, skal der senest følges op første gang inden udgangen af 8. uge regnet fra 1. fraværsdag, og der skal som minimum holdes telefonsamtale. Herefter skal der følges op mindst hver 8. uge, og der skal ved hver opfølgning minimum holdes telefonsamtale. Stk. 3. I sager, der er omfattet af § 12, nr. 2, skal der senest følges op første gang inden udgangen af 8. uge regnet fra 1. fraværsdag, og der skal holdes en individuel samtale. Herefter skal der følges op mindst hver 4. uge med samtale, der som minimum hver anden gang skal være en individuel samtale. Stk. 4. I sager, der er omfattet af § 12, nr. 3, skal der senest følges op første gang inden udgangen af 8. uge regnet fra 1. fraværsdag, og der skal som minimum holdes telefonsamtale. Herefter skal der følges op mindst hver 8. uge.

		Stk. 5. Såfremt sygdommen forhindrer, at der holdes individuel samtale eller telefonsamtale, skal opfølgningen ske på anden vis. Stk. 6. Kommunen skal foretage revisitation ved enhver opfølgning. Ved revisitationen tages der stilling til, om der er grundlag for overflytning til en anden kategori, jf. § 12. Stk. 7. Uanset bestemmelserne i stk. 1-4 om visitation inden første samtale kan en kommune, som i løbende sager holder individuelle samtaler ved første opfølgning inden udgangen af 8. uge regnet fra 1. fraværdsdag, vente med at foretage den første visitation, således at der visiteres første gang i tilknytning til samtalen. Den første revisitation sker herefter ved 2. opfølgning
Sygedagpengeloven	Visitation og opfølgning	<u>§ 15</u> Stk. 1. På baggrund af den første samtale med den sygemeldte efter § 13 og sagsoplysningerne i øvrigt skal kommunen foretage en samlet vurdering af den sygemeldtes konkrete behov for behandling, optræning eller revalidering for at fremme arbejdsfastholdelse og hurtigst mulige raskmelding samt iværksætte den nødvendige indsats. Stk. 2. På baggrund af hver efterfølgende opfølgning skal kommunen foretage en ny samlet vurdering af den sygemeldtes behov for indsats. Stk. 3. Kommunen skal ved hver opfølgning tage stilling til, om der er behov for anden indsats, herunder om der er behov for hjælp til den sygemeldtes familie.
Sygedagpengeloven	Visitation og opfølgning	<u>§ 16</u> Stk. 1. Kommunen skal ved første samtale tage stilling til udarbejdelsen af en opfølgningsplan med særlig fokus på arbejdsfastholdelse og tilbagevenden til arbejdsmarkedet. Planen skal indeholde mål for opfølgningen, og den konkrete opfølgningsindsats skal fremgå af planen. Planen skal sikre overblik og koordination af indsatsen i den enkelte sag. Stk. 2. Planen skal senest udarbejdes i umiddelbar forlængelse af den anden opfølgning. Stk. 3. Kommunen skal i umiddelbar forlængelse af de efterfølgende opfølgninger justere og udbygge opfølgningsplanen. Stk. 4. Den sygemeldte skal have planen udleveret. Ved væsentlige justeringer af planen under de efterfølgende opfølgninger udleveres planen til den sygemeldte.
Sygedagpengeloven	Visitation og opfølgning	<u>§ 17</u> Stk. 1. Kommunen skal som led i at arbejdsfastholde sygemeldte fremme gradvis tilbagevenden til arbejdspladsen og understøtte, at den sygemeldte har kontakt med arbejdspladsen under sygdomsforløbet. Stk. 2. Kommunen skal i alle sager med gradvis tilbagevenden sikre, at den sygemeldte genoptager arbejdet i fuldt omfang så hurtigt som muligt. Stk. 3. Som udgangspunkt besluttet gradvis tilbagevenden i enighed mellem kommunen, virksomheden og den sygemeldte. Kommunen skal dog træffe afgørelse om nedsatte sygedagpenge ved delvis uarbejdsdygtighed, selv om der ikke kan opnås enighed, hvis det vurderes, at der burde være mulighed for en gradvis tilbagevenden.

Sygedagpengeloven	Visitation og opfølgning	<u>§ 19</u> Stk. 1. Kommunen kan som led i at styrke opfølgningsindsatsen overlade opgaver til andre aktører. Ansvaret for indsatsen påhviler fortsat kommunen. Stk. 2. Kommunen udarbejder en opfølgningsplan efter § 16, inden anden aktør inddrages. I planen fastsættes den anden aktørs indsats m.v. Stk. 3. Beskæftigelsesministeren kan fastsætte regler om, hvordan indsatsen kan varetages af andre aktører.
Sygedagpengeloven	Bortfald af ret sygedagpenge	<u>§ 21</u> Retten til sygedagpenge bortfalder 1) så længe den sygemeldte mod lægens opfordring afviser at lade sig indlægge på sygehus eller at modtage nødvendig lægebehandling eller mod lægens eller kommunens opfordring afviser at deltage i hensigtsmæssig optræning for at genvinde arbejdsevnen, 2) hvis den sygemeldte ved sin adfærd forhælder helbredelsen, eller 3) hvis den sygemeldte uden rimelig grund undlader at medvirke ved kommunens opfølgning, jf. kapitel 6. Stk. 2. Bortfald af sygedagpenge efter stk. 1, nr. 1 og 3, er betinget af, at kommunen har givet den sygemeldte en skriftlig orientering om konsekvenserne af, at den sygemeldte afviser at modtage nødvendig lægebehandling eller deltage i hensigtsmæssig optræning eller undlader at medvirke ved kommunens opfølgning. Stk. 3. Retten til sygedagpenge ophører fra dagen efter det tidspunkt, hvor betingelserne for udbetaling ikke længere er opfyldt.
Sygedagpengeloven	Bortfald af ret sygedagpenge	<u>§ 22</u> Stk. 1. Retten til sygedagpenge bortfalder endvidere, så længe den sygemeldte ikke opfylder sin pligt til at anmelde eller dokumentere fraværet, jf. kapitel 12 og 15.

Børn & Unge

Dokument	Kapitel	Beskrivelse
Serviceoven nr 979 af 01/10/2008	Formål og område	<u>§ 1</u> Stk. 1. Formålet med denne lov er 1) at tilbyde rådgivning og støtte for at forebygge sociale problemer, 2) at tilbyde en række almene serviceydelser, der også kan have et forebyggende sigte, og 3) at tilgodese behov, der følger af nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller særlige sociale problemer. Stk. 2. Formålet med hjælpen efter denne lov er at fremme den enkeltes mulighed for at klare sig selv eller at lette den daglige tilværelse og forbedre livskvaliteten. Stk. 3. Hjælpen efter denne lov bygger på den enkeltes ansvar for sig selv og sin familie. Hjælpen tilrettelægges ud fra den enkelte persons behov og forudsætninger og i samarbejde med den enkelte.

Serviceoven	Kommuner og regioner	<u>§ 5</u> Efter aftale med kommunalbestyrelserne i regionen skal regionsrådet etablere [...] 2) særlige dag- og klubtilbud til børn og unge med betydelig og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne efter §§ 32 og 36, 3) døgninstitutioner for børn og unge med nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne, jf. § 67, stk. 2, [...] 5) tilbud om behandling af stofmisbrugere efter § 101.
Serviceoven	Kommunens rådgivning	<u>§ 10</u> Stk. 1. Kommunalbestyrelsen skal sørge for, at enhver har mulighed for at få gratis rådgivning. Formålet med rådgivningen er at forebygge sociale problemer og at hjælpe borgeren over øjeblikkelige vanskeligheder. På længere sigt er formålet at sætte borgeren i stand til at løse opståede problemer ved egen hjælp. Rådgivningen kan gives særskilt eller i forbindelse med anden hjælp efter denne eller anden lovgivning.
Serviceoven	Børn, unge og forældre	<u>§ 11</u> Stk. 3. Kommunalbestyrelsen skal tilbyde gratis rådgivning, undersøgelse og behandling af børn og unge med adfærdsvanskeligheder eller nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne samt deres familier. Opgaverne kan varetages i samarbejde med andre kommuner.
Serviceoven	Børn og unge - Generelle bestemmelser	<u>§ 19</u> Stk. 1. Kommunalbestyrelsen skal sørge for, at de opgaver og tilbud, der omfatter børn, unge og deres familier, udføres i samarbejde med forældrene og på en sådan måde, at det fremmer børns og unges udvikling, trivsel og selvstændighed. Dette gælder både ved udførelsen af det generelle og forebyggende arbejde og ved den målrettede indsats over for børn og unge med nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller med et andet særligt behov for støtte. Stk. 2. Kommunalbestyrelsen skal udarbejde en sammenhængende børnepolitik, der har til formål at sikre sammenhængen mellem det generelle og forebyggende arbejde og den målrettede indsats over for børn og unge med behov for særlig støtte. Den sammenhængende børnepolitik skal udformes skriftligt, vedtages af kommunalbestyrelsen og offentliggøres. Stk. 3. Kommunalbestyrelsen skal sørge for, at den indsats, der iværksættes efter denne lov over for børn og unge med nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller med et andet særligt behov for støtte, sættes i sammenhæng med den indsats, der iværksættes over for de samme børn og unge efter anden lovgivning.
Serviceoven	Særlige dagtilbud og godkendelse af forældres udførelse af hjælpen i hjemmet	<u>§ 32</u> Stk. 1. Kommunalbestyrelsen træffer afgørelse om hjælp til børn, der på grund af betydelig og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne har behov for hjælp eller særlig støtte. Hjælpen kan tilrettelægges i særlige dagtilbud, jf. stk. 3, i særlige klubtilbud, jf. § 36, eller i forbindelse med andre tilbud efter denne lov eller efter dagtilbudsloven. Hjælpen kan også udføres helt eller delvis af forældrene i hjemmet.

Serviceoven	Særlig støtte til børn og unge - Formål	<u>§ 46</u> Stk. 1. Formålet med at yde støtte til de børn og unge, der har et særligt behov for denne, er at skabe de bedst mulige opvækstvilkår for disse børn og unge, så de på trods af deres individuelle vanskeligheder kan opnå de samme muligheder for personlig udfoldelse, udvikling og sundhed som deres jævnaldrende. Stk. 2. Støtten skal ydes tidligt og sammenhængende, så begyndende problemer hos barnet eller den unge så vidt muligt kan afhjælpes i hjemmet eller i det nære miljø. Støtten skal i hvert enkelt tilfælde udformes på baggrund af en konkret vurdering af det enkelte barns eller den enkelte unges og familiens forhold.
Serviceoven	Særlig støtte til børn og unge - Undersøgelser	<u>§ 49</u> Stk. 1. For at tilgodese børn og unge med behov for særlig støtte skal kommunalbestyrelsen oprette en tværfaglig gruppe, der skal sikre, at støtten ydes tidligt og sammenhængende, og at der i tilstrækkeligt omfang formidles kontakt til lægelig, social, pædagogisk, psykologisk og anden sagkundskab.
Serviceoven	Særlig støtte til børn og unge - Undersøgelser	<u>§ 50</u> Stk. 1. Hvis det må antages, at et barn eller en ung trænger til særlig støtte, herunder på grund af nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne, skal kommunalbestyrelsen undersøge barnets eller den unges forhold. [...] Stk. 2. Kommunalbestyrelsens undersøgelse, jf. stk. 1, skal anlægge en helhedsbetragtning, der skal omfatte barnets eller den unges 1) udvikling og adfærd, 2) familieforhold, 3) skoleforhold, 4) sundhedsforhold, 5) fritidsforhold og venskaber og 6) andre relevante forhold. Stk. 3. I sin undersøgelse skal kommunalbestyrelsen afdække ressourcer og problemer hos barnet, familien og netværket. [...] Stk. 4. Kommunalbestyrelsen skal som led i undersøgelsen inddrage de fagfolk, som allerede har viden om barnets eller den unges og familiens forhold. Dette kan ske ved at inddrage sundhedsplejersker, pædagoger, psykologer, lærere eller andre, jf. § 49. Hvis det er nødvendigt, skal kommunen lade barnet eller den unge undersøge af en læge eller en autoriseret psykolog.
Serviceoven	Særlig støtte til børn og unge - Foranstaltninger	<u>§ 52</u> Stk. 1. Kommunalbestyrelsen skal træffe afgørelse om foranstaltninger efter stk. 3, når det må anses for at være af væsentlig betydning af hensyn til et barns eller en ungs særlige behov for støtte. [...] Stk. 2. Medmindre særlige forhold gør sig gældende, kan støtte kun iværksættes efter gennemførelse af en undersøgelse, jf. § 50 eller § 51. Kommunalbestyrelsen skal altid vælge den eller de mindst indgribende formålstjenlige foranstaltninger, som kan løse de problemer, der er afdækket gennem undersøgelsen.
Serviceoven	Særlig støtte til børn og unge - Foranstaltninger	<u>§ 55</u> Stk. 1. Under et døgnophold [...] modtager barnet, den unge eller de vordende forældre omsorg, personlig støtte, socialpædagogisk rådgivning og behandling. Ved særlige behov kan der endvidere foretages undersøgelser og observation samt ydes terapi eller anden behandling.

Serviceoven	Anbringelse uden for hjemmet uden samtykke	<u>§ 58</u> Er der en åbenbar risiko for, at barnets eller den unges sundhed eller udvikling lider alvorlig skade på grund af 1) utilstrækkelig omsorg for eller behandling af barnet eller den unge, 2) vold eller andre alvorlige overgreb, 3) misbrugsproblemer, kriminell adfærd eller andre svære sociale vanskeligheder hos barnet eller den unge eller 4) andre adfærds eller tilpasningsproblemer hos barnet eller den unge, kan børn og unge-udvalget uden samtykke fra forældremyndighedens indehaver og den unge, der er fyldt 15 år, træffe afgørelse om, at barnet eller den unge anbringes uden for hjemmet, jf. § 52, stk. 3, nr. 8. Der kan kun træffes en afgørelse efter 1. pkt., når der er begrundet formodning om, at problemerne ikke kan løses under barnets eller den unges fortsatte ophold i hjemmet.
Serviceoven	Opfølgning, tilsyn og betaling for tilsynet	<u>§ 146</u> Stk. 1. Kommunalbestyrelsen skal føre tilsyn med de forhold, hvorunder børn og unge under 18 år samt vordende forældre i kommunen lever. Stk. 2. Kommunalbestyrelsen fører sit tilsyn efter stk. 1 på en sådan måde, at kommunen så tidligt som muligt kan få kendskab til tilfælde, hvor der må antages at være behov for særlig støtte til et barn eller en ung under 18 år, eller hvor det må antages, at der kan opstå et behov for særlig støtte til et barn umiddelbart efter fødslen.
Serviceoven	Opfølgning, tilsyn og betaling for tilsynet	Under en anbringelse uden for hjemmet af et barn eller en ung skal kommunalbestyrelsen i barnets eller den unges opholdskommune sikre, at kommunen mindst én gang om året taler med barnet eller den unge under tilsynsbesøg på anbringelsesstedet.
Serviceoven	Underretningspligt	<u>§ 152</u> Om skærpet underretningspligt til kommunen ved mistanke om, at et barn eller en ung har behov for særlig støtte

Dagtilbud

Dokument	Kapitel / Afsnit	Beskrivelse
Dagtilbudsloven LOV nr 501 af 06/06/2007	Formål	<u>§1</u> Stk. 1. Formålet med denne lov er at 1) fremme børns og unges trivsel, udvikling og læring gennem dag-, fritids- og klubtilbud samt andre socialpædagogiske fritidstilbud, 2) give familien fleksibilitet og valgmuligheder med hensyn til forskellige typer af tilbud og tilskud, så familien så vidt muligt kan tilrettelægge familie- og arbejdsliv efter familiens behov og ønsker, 3) forebygge negativ social arv og eksklusion, ved at de pædagogiske tilbud er en integreret del af både kommunens samlede generelle tilbud til børn og unge og af den forebyggende og støttende indsats over for børn og unge med behov for en særlig indsats, herunder børn og unge med nedsat psykisk og fysisk funktionsevne, og 4) skabe sammenhæng og kontinuitet mellem tilbuddene og gøre overgange mellem tilbuddene sammenhængende og alderssvarende udfordrende for børnene.
Dagtilbudsloven	Mål, rammer og ansvar for samt tilsyn med dag-, fritids- og klubtilbud samt andre socialpædagogiske fritidstilbud	<u>§ 3</u> Stk. 1. Kommunalbestyrelsen skal sikre, at dag-, fritids- og klubtilbud m.v. medvirker til udmøntningen af kommunens sammenhængende børnepolitik, jf. § 19, stk. 2, i lov om social service, herunder at tilbuddene medvirker til at 1) skabe indbyrdes sammenhæng mellem tilbuddene efter denne lov og andre relevante love
Dagtilbudsloven	Mål, rammer og ansvar for samt tilsyn med dag-, fritids- og klubtilbud samt andre socialpædagogiske fritidstilbud	<u>§ 4</u> Stk. 3. Dag-, fritids- og klubtilbud m.v. til børn og unge under 18 år, der på grund af betydelig og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne har et særligt behov for støtte, behandling m.v., der ikke kan dækkes gennem ophold i et af tilbuddene efter denne lov, oprettes efter bestemmelserne i lov om social service.
Dagtilbudsloven	Mål, rammer og ansvar for samt tilsyn med dag-, fritids- og klubtilbud samt andre socialpædagogiske fritidstilbud	<u>§ 5</u> Stk. 2. Kommunalbestyrelsen skal fastsætte og offentliggøre rammerne for tilsynet [med indholdet af tilbuddene].
Dagtilbudsloven	Formål for dagtilbud	<u>§7</u> Stk. 1. Børn i dagtilbud skal have et fysisk, psykisk og æstetisk børnemiljø, som fremmer deres trivsel, sundhed, udvikling og læring. Stk. 2. Dagtilbud skal i samarbejde med forældrene give børn omsorg og understøtte det enkelte barns alsidige udvikling og selvverd samt bidrage til, at børn får en god og tryk opvækst. Stk. 3. Dagtilbud skal fremme børns læring og udvikling af kompetencer gennem oplevelser, leg og pædagogisk tilrettelagte aktiviteter, der giver børn mulighed for fordybelse, udforskning og erfaring. Stk. 4. Dagtilbud skal give børn medbestemmelse, medansvar og forståelse for demokrati. Dagtilbud skal som led heri bidrage til at udvikle børns selvstændighed, evner til at indgå i forpligtende fællesskaber og samhørighed med og integration i det danske samfund.

		Stk. 5. Dagtilbud skal i samarbejde med forældrene sikre en god overgang til skole ved at udvikle og understøtte grundlæggendekompetencer og lysten til at lære. Dagtilbud skal i samarbejde med skolerne skabe en sammenhængende overgang til skole og fritidstilbud.
Dagtilbudsloven	Pædagogisk læreplan	<u>§ 8</u> Stk. 1. Der skal i alle dagtilbud udarbejdes en skriftlig pædagogisk læreplan for børn i aldersgruppen 0-2 år og børn i aldersgruppen fra 3 år til barnets skolestart. Den pædagogiske læreplan skal give rum for leg, læring og udvikling af børn i dagtilbud. Stk. 2. Den pædagogiske læreplan skal beskrive dagtilbuddets mål for børnenes læring inden for følgende temaer: 1) Alsidig personlig udvikling. 2) Sociale kompetencer. 3) Sproglig udvikling. 4) Krop og bevægelse. 5) Naturen og naturfænomener. 6) Kulturelle udtryksformer og værdier.
Dagtilbudsloven	Pædagogisk læreplan	<u>§ 9</u> Stk. 3. Lederen af dagtilbuddet skal inddrage forældrebestyrelsen i udarbejdelsen, evalueringen og opfølgningen af den pædagogiske læreplan.
Dagtilbudsloven	Børnemiljøvurdering	<u>§ 12</u> Stk. 1. Der skal i alle dagtilbud udarbejdes en skriftlig børnemiljøvurdering, som indeholder en kortlægning af dagtilbuddets fysiske, psykiske og æstetiske børnemiljø. Børnemiljøvurderingen skal beskrive eventuelle børnemiljøproblemer og indeholde en handlingsplan.
Dagtilbudsloven	Børnemiljøvurdering	<u>§ 13</u> Stk. 2. [...]børnemiljøvurderingen revideres minimum hvert tredje år... Stk. 3. Dagtilbud kan søge rådgivning vedrørende børnemiljø hos Dansk Center for Undervisningsmiljø, jf. lov om elevers og studerendes undervisningsmiljø.
Dagtilbudsloven	Forældrebetalt madordning	<u>§ 17</u> Stk. 1. Kommunalbestyrelsen kan beslutte at give mulighed for madordninger i dagtilbud efter § 19, stk. 2 og 3, og fastsætter de overordnede rammer for madordningen. Stk. 2. Forældrebestyrelsen i det enkelte dagtilbud beslutter, om der skal oprettes en madordning efter stk. 1, og hvordan den skal tilrettelægges. [...] Stk. 6. Kommunalbestyrelsen kan beslutte at give tilskud til forældrebetalte madordninger i dagtilbud efter § 19, stk. 2-4, under hensyn til forældrenes økonomiske forhold.
Dagtilbudsloven	Dagtilbud i private hjem og andre lokaler i børnenes hjemlige miljø	<u>§ 22</u> Stk. 1. Kommunalbestyrelsen skal godkende private hjem og andre lokaler til brug for dagpleje, jf. § 21. Stk. 2. Der kan i den enkelte dagpleje modtages op til fem børn.

Dagtilbudsloven	Optagelse og pasningsgaranti i opholdskommunen	§ 23 Stk. 1. Alle børn indtil skolestart har adgang til at blive optaget i et dagtilbud.
Dagtilbudsloven	Optagelse og pasningsgaranti i opholdskommunen	<u>§ 26</u> Stk. 2. Kommunalbestyrelsen kan beslutte, at selvejende daginstitutioner og private dagplejere helt eller delvis selv skal træffe afgørelse om optagelse i institutionen. Stk. 3. Privatinstitutioner skal træffe afgørelse om optagelse i privatinstitutionen. Kommunalbestyrelsen kan ikke anvise plads i privatinstitutioner.
Dagtilbudsloven	Tilskud til privatinstitutioner	§ 36 Stk. 1. Kommunalbestyrelsen skal give et driftstilskud pr. barn, der optages i en privatinstitution.
Dagtilbudsloven	Tilskud til dagtilbud i anden kommune	§ 41 Stk. 1. Kommunalbestyrelsen i opholdskommunen skal give et tilskud pr. barn, der optages i et dagtilbud efter § 19, stk. 2 og 3, og § 21, stk. 2 og 3, i en anden kommune.
Dagtilbudsloven	Formål for fritidshjem	<u>§ 45</u> Stk. 1. Børn i fritidshjem skal have et fysisk, psykisk og æstetisk børnemiljø, som fremmer deres trivsel, sundhed, udvikling og læring. Det pædagogiske arbejde i fritidshjem skal respektere og understøtte børns selvvalgte aktiviteter og samtidig indeholde pædagogisk tilrettelagte aktiviteter. Stk. 2. Fritidshjem skal være særlig opmærksom på at involvere og aktivere børn, der har brug for en særlig indsats. Stk. 3. Fritidshjem skal fremme børns sproglige, æstetiske og kropslige udtryksformer, sundhed og kendskab til naturen. Stk. 4. Fritidshjem skal give børn medbestemmelse, medansvar og forståelse for demokrati. Fritidshjem skal som led heribidrage til at udvikle børns selvstændighed, evne til at indgå i forpligtende fællesskaber samt samhørighed med og integration i det danske samfund. Stk. 5. Fritidshjem skal fremme kendskab til og samspil med andre typer af fritidstilbud, herunder idrætsforeninger og kulturtilbud. Stk. 6. Fritidshjem skal i samarbejde med skolen og forældre medvirke til at skabe en sammenhængende overgang mellem skolens undervisningsdel og fritidshjemmet. Fritidshjem skal give børn mulighed for lektielæsning.
Dagtilbudsloven	Børnemiljøvurdering	<u>§ 46</u> Stk. 1. Der skal i alle fritidshjem udarbejdes en skriftlig børnemiljøvurdering, som indeholder en kortlægning af fritidshjemmets fysiske, psykiske og æstetiske børnemiljø. Børnemiljøvurderingen skal beskrive eventuelle børnemiljøproblemer og indeholde en handlingsplan.
Dagtilbudsloven	Forældrebetalt madordning	<u>§ 51</u> Stk. 1. Kommunalbestyrelsen kan beslutte at give mulighed for madordninger i fritidshjem efter § 52, stk. 2 og 3, og fastsætter de overordnede rammer for madordningen. Stk. 2. Forældrebestyrelsen i det enkelte fritidshjem beslutter, om der skal oprettes en madordning efter stk. 1, og hvordan den skal tilrettelægges.

		Stk. 3. De enkelte forældre med børn i et fritidshjem beslutter, om de vil benytte madordningen. Forældre, der benytter ordningen, betaler udgiften til ordningen. Stk. 4. Kommunalbestyrelsen skal fastsætte et maksimumbeløb for forældrenes betaling til madordninger. Kommunalbestyrelsen kan beslutte, at lønudgifter, der medgår til madordninger, kan indregnes i forældrenes betaling. Stk. 5. Hvis kommunalbestyrelsen efter stk. 1 har besluttet at give mulighed for forældrebetalte madordninger, kan et privat fritidshjem oprette forældrebetalte madordninger. Private fritidshjem fastsætter selv rammerne for ordningen. Stk. 6. Kommunalbestyrelsen kan beslutte at give tilskud til forældrebetalte madordninger i fritidshjem efter § 52, stk. 2-4, under hensyn til forældrenes økonomiske forhold.
Dagtilbudsloven	Formål for klubtilbud og andre socialpædagogiske fritidstilbud til større børn og unge	<u>§ 65</u> Stk. 1. Klubtilbud og andre socialpædagogiske fritidstilbud til større børn og unge skal i samarbejde med børnene og de unge skabe aktiviteter og samværsformer, der fremmer den enkeltes alsidige udvikling, selvstændighed og forståelse for demokrati. Klubtilbud m.v. skal som led heri bidrage til at udvikle børns og unges evne til at indgå i forpligtende relationer og fællesskaber. [...] Stk. 3. Klubtilbud m.v. skal give større børn og unge kendskab til øvrige aktivitets-, kultur- og fritidstilbud, så børnene og de unge bliver i stand til selv at tilrettelægge deres fritidsliv, når de ikke er i klubtilbud m.v.
Dagtilbudsloven	Tilskud til klubtilbud og andre socialpædagogiske fritidstilbud i anden kommune	<u>§ 74</u> Stk. 1. Kommunalbestyrelsen skal give et tilskud pr. barn, der optages i et klubtilbud eller andet socialpædagogisk fritidstilbud efter § 66, stk. 2-4, i en anden kommune, hvis opholdskommunen har klubtilbud m.v. som tilbud til aldersgruppen, eller hvis forældrene i forbindelse med flytning ønsker at bevare en plads til barnet i et klubtilbud m.v. i en anden kommune.

Ældre

Dokument	Kapitel/ Afsnit	Beskrivelse
BILAGSRAPPORT ServiceLOVEN LBK nr. 979 af 01/10/2008 om social service	Formål	<u>§ 1</u> Stk. 1. Formålet med denne lov er 1) at tilbyde rådgivning og støtte for at forebygge sociale problemer, 2) at tilbyde en række almene serviceydelser, der også kan have et forebyggende sigte, og 3) at tilgodese behov, der følger af nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller særlige sociale problemer. Stk. 2. Formålet med hjælpen efter denne lov er at fremme den enkeltes mulighed for at klare sig selv eller at lette den daglige tilværelse og forbedre livskvaliteten. Stk. 3. Hjælpen efter denne lov bygger på den enkeltes ansvar for sig selv og sin familie. Hjælpen tilrettelægges ud fra den enkelte persons behov og forudsætninger og i samarbejde med den enkelte.
ServiceLOVEN	Brugerinddragelse	<u>§ 17</u> Stk. 1. Kommunalbestyrelsen skal nedsætte bruger- og pårørenderåd i tilknytning til plejehjem m.v., jf. § 192, plejeboligbebyggelser omfattet af lov om almene boliger m.v. eller lov om boliger for ældre og personer med handicap og andre tilsvarende boligenheder. Kommunalbestyrelsen fastsætter sammensætningen af rådet under hensyntagen til lokale forhold, dog således, at brugere og pårørende udgør et flertal i rådet. Rådets opgave er at repræsentere beboernes og lejernes interesser, og rådet skal inddrages ved fastlæggelsen af retningslinjerne for den daglige pleje- og omsorgsindsats i de pågældende boligenheder, herunder retningslinjer for kostplaner, arbejdsrutiner, aktiviteter, samvær m.v.
ServiceLOVEN	Voksne - Formål	<u>§ 81</u> Stk. 1. Kommunalbestyrelsen skal tilbyde en særlig indsats til voksne med nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller med særlige sociale problemer. Formålet med indsatsen er 1) at forebygge, at problemerne for den enkelte forværres, 2) at forbedre den enkeltes sociale og personlige funktion samt udviklingsmuligheder, 3) at forbedre mulighederne for den enkeltes livsudfoldelse gennem kontakt, tilbud om samvær, aktivitet, behandling, omsorg og pleje og 4) at yde en helhedsorienteret indsats med servicetilbud afpasset efter den enkeltes særlige behov i egen bolig, herunder i botilbud efter lov om almene boliger m.v. eller i botilbud efter denne lov.
ServiceLOVEN	Voksne - Formål	<u>§ 82</u> Stk. 1. Kommunalbestyrelsen skal yde hjælp efter denne lov i overensstemmelse med formålet, jf. § 81, til personer med betydelig nedsat psykisk funktionsevne, der ikke kan tage vare på deres egne interesser,
ServiceLOVEN	Voksne - Personlig hjælp, omsorg og pleje samt plejetestamenter	<u>§ 83</u> Kommunalbestyrelsen skal tilbyde 1) personlig hjælp og pleje og 2) hjælp eller støtte til nødvendige praktiske opgaver i hjemmet. Stk. 2. Tilbuddene efter stk. 1 gives til personer, som på grund af midlertidigt eller varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller særlige sociale problemer ikke selv kan udføre disse opgaver.
ServiceLOVEN	Voksne - Personlig hjælp, omsorg og pleje samt plejetestamenter	<u>§ 85</u> Stk. 1. Kommunalbestyrelsen skal tilbyde hjælp, omsorg eller støtte samt optræning og hjælp til udvikling af færdigheder til personer, der har behov herfor på grund af betydelig nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller særlige sociale problemer.
ServiceLOVEN	Voksne - Personlig hjælp, omsorg og pleje samt	<u>§ 86</u> Stk. 1. Kommunalbestyrelsen skal tilbyde genoptræning til afhjælpning af fysisk funktionsnedsættelse forårsaget af

Handicap

Dokument	Afsnit	Beskrivelse
Serviceoven LBK nr 979 af 01/10/2008 om social service	Voksne - Formål	<u>§ 81</u> Stk. 1. Kommunalbestyrelsen skal tilbyde en særlig indsats til voksne med nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller med særlige sociale problemer. Formålet med indsatsen er 1) at forebygge, at problemerne for den enkelte forværres, 2) at forbedre den enkeltes sociale og personlige funktion samt udviklingsmuligheder, 3) at forbedre mulighederne for den enkeltes livsudfoldelse gennem kontakt, tilbud om samvær, aktivitet, behandling, omsorg og pleje og 4) at yde en helhedsorienteret indsats med servicetilbud afpasset efter den enkeltes særlige behov i egen bolig, herunder i botilbud efter lov om almene boliger m.v. eller i botilbud efter denne lov.
Serviceoven	Voksne - Personlig hjælp, omsorg og pleje samt plejetestamente r	<u>§ 85</u> Stk. 1. Kommunalbestyrelsen skal tilbyde hjælp, omsorg eller støtte samt optræning og hjælp til udvikling af færdigheder til personer, der har behov herfor på grund af betydelig nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller særlige sociale problemer.
Serviceoven	Voksne - Personlig hjælp, omsorg og pleje samt plejetestamente r	<u>§ 86</u> Stk. 1. Kommunalbestyrelsen skal tilbyde genoptræning til afhjælpning af fysisk funktionsnedsættelse forårsaget af sygdom, der ikke behandles i tilknytning til en sygehusindlæggelse. Stk. 2. Kommunalbestyrelsen skal tilbyde hjælp til at vedligeholde fysiske eller psykiske færdigheder til personer, som på grund af nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller særlige sociale problemer har behov herfor.
Serviceoven	Voksne - Behandling	<u>§ 102</u> Stk. 1. Kommunalbestyrelsen kan ud over tilbud efter § 85 give tilbud af behandlingsmæssig karakter til borgere med betydelig og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller med særlige sociale problemer. Tilbuddet gives, når dette er nødvendigt med henblik på at bevare eller forbedre borgerens fysiske, psykiske eller sociale funktioner, og når dette ikke kan opnås gennem de behandlingstilbud, der kan tilbydes efter anden lovgivning.
Serviceoven	Voksne - Beskyttet beskæftigelse og aktivitets- og samværstilbud	<u>§ 103</u> Stk. 1. Kommunalbestyrelsen skal tilbyde beskyttet beskæftigelse til personer under 65 år, som på grund af betydelig nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller særlige sociale problemer ikke kan opnå eller fastholde beskæftigelse på normale vilkår på arbejdsmarkedet, og som ikke kan benytte tilbud efter anden lovgivning. Stk. 2. Kommunalbestyrelsen kan tilbyde særligt tilrettelagte beskæftigelsesforløb til personer med særlige sociale problemer.

Serviceoven	Voksne - Beskyttet beskæftigelse og aktivitets- og samværstilbud	<u>§ 104</u> Stk. 1. Kommunalbestyrelsen skal tilbyde aktivitets- og samværstilbud til personer med betydelig nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller med særlige sociale problemer til opretholdelse eller forbedring af personlige færdigheder eller af livsvilkårene.
Serviceoven	Voksne - Botilbud	<u>§ 107</u> Stk. 1. Kommunalbestyrelsen kan tilbyde midlertidigt ophold i boformer til personer, som på grund af betydelig nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller særlige sociale problemer har behov for det. Stk. 2. Kommunalbestyrelsen skal tilbyde midlertidigt ophold 1) til personer med betydelig nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne, der har behov for omfattende hjælp til almindelige, daglige funktioner eller for pleje, eller som i en periode har behov for særlig behandlingsmæssig støtte, og 2) til personer med nedsat psykisk funktionsevne eller med særlige sociale problemer, der har behov for pleje eller behandling, og som på grund af disse vanskeligheder ikke kan klare sig uden støtte.
Serviceoven	Voksne - Botilbud	<u>§ 108</u> Stk. 1. Kommunalbestyrelsen skal tilbyde ophold i boformer, der er egnet til længerevarende ophold, til personer, som på grund af betydelig og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne har behov for omfattende hjælp til almindelige, daglige funktioner eller pleje, omsorg eller behandling, og som ikke kan få dækket disse behov på anden vis.

Udsatte

Dokument	Afsnit	Beskrivelse
----------	--------	-------------

Serviceoven LBK nr 979 af 01/10/2008 om social service	Voksne - Formål	<u>§ 81</u> Stk. 1. Kommunalbestyrelsen skal tilbyde en særlig indsats til voksne med nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller med særlige sociale problemer. Formålet med indsatsen er 1) at forebygge, at problemerne for den enkelte forværres, 2) at forbedre den enkeltes sociale og personlige funktion samt udviklingsmuligheder, 3) at forbedre mulighederne for den enkeltes livsudfoldelse gennem kontakt, tilbud om samvær, aktivitet, behandling, omsorg og pleje og 4) at yde en helhedsorienteret indsats med servicetilbud afpasset efter den enkeltes særlige behov i egen bolig, herunder i botilbud efter lov om almene boliger m.v. eller i botilbud efter denne lov.
Serviceoven	Voksne - Personlig hjælp, omsorg og pleje samt plejetestamente r	<u>§ 85</u> Stk. 1. Kommunalbestyrelsen skal tilbyde hjælp, omsorg eller støtte samt optræning og hjælp til udvikling af færdigheder til personer, der har behov herfor på grund af betydelig nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller særlige sociale problemer.
Serviceoven	Voksne - Personlig hjælp, omsorg og pleje samt plejetestamente r	<u>§ 86</u> Stk. 1. Kommunalbestyrelsen skal tilbyde genoptræning til afhjælpning af fysisk funktionsnedsættelse forårsaget af sygdom, der ikke behandles i tilknytning til en sygehusindlæggelse. Stk. 2. Kommunalbestyrelsen skal tilbyde hjælp til at vedligeholde fysiske eller psykiske færdigheder til personer, som på grund af nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller særlige sociale problemer har behov herfor.
Serviceoven	Voksne - Behandling	<u>§ 102</u> Stk. 1. Kommunalbestyrelsen kan ud over tilbud efter § 85 give tilbud af behandlingsmæssig karakter til borgere med betydelig og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller med særlige sociale problemer. Tilbuddet gives, når dette er nødvendigt med henblik på at bevare eller forbedre borgerens fysiske, psykiske eller sociale funktioner, og når dette ikke kan opnås gennem de behandlingstilbud, der kan tilbydes efter anden lovgivning.
Serviceoven	Voksne - Beskyttet beskæftigelse og aktivitets- og samværstilbud	<u>§ 103</u> Stk. 1. Kommunalbestyrelsen skal tilbyde beskyttet beskæftigelse til personer under 65 år, som på grund af betydelig nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller særlige sociale problemer ikke kan opnå eller fastholde beskæftigelse på normale vilkår på arbejdsmarkedet, og som ikke kan benytte tilbud efter anden lovgivning. Stk. 2. Kommunalbestyrelsen kan tilbyde særligt tilrettelagte beskæftigelsesforløb til personer med særlige sociale problemer.
Serviceoven	Voksne - Beskyttet beskæftigelse og aktivitets- og samværstilbud	<u>§ 104</u> Stk. 1. Kommunalbestyrelsen skal tilbyde aktivitets- og samværstilbud til personer med betydelig nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller med særlige sociale problemer til opretholdelse eller forbedring af personlige færdigheder eller af livsvilkårene.

Serviceoven	Voksne - Botilbud	<u>§ 107</u> Stk. 1. Kommunalbestyrelsen kan tilbyde midlertidigt ophold i boformer til personer, som på grund af betydelig nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller særlige sociale problemer har behov for det. Stk. 2. Kommunalbestyrelsen skal tilbyde midlertidigt ophold 1) til personer med betydelig nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne, der har behov for omfattende hjælp til almindelige, daglige funktioner eller for pleje, eller som i en periode har behov for særlig behandlingsmæssig støtte, og 2) til personer med nedsat psykisk funktionsevne eller med særlige sociale problemer, der har behov for pleje eller behandling, og som på grund af disse vanskeligheder ikke kan klare sig uden støtte.
Serviceoven	Voksne - Botilbud	<u>§ 108</u> Stk. 1. Kommunalbestyrelsen skal tilbyde ophold i boformer, der er egnet til længerevarende ophold, til personer, som på grund af betydelig og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne har behov for omfattende hjælp til almindelige, daglige funktioner eller pleje, omsorg eller behandling, og som ikke kan få dækket disse behov på anden vis.
Serviceoven	Voksne - forsorgshjem	<u>§ 110</u> Kommunalbestyrelsen skal tilbyde midlertidigt ophold i boformer til personer med særlige sociale problemer, som ikke har eller ikke kan opholde sig i egen bolig, og som har behov for botilbud og for tilbud om aktiverende støtte, omsorg og efterfølgende hjælp.

Miljø og Teknik

Dokument	Kapitel/ Afsnit	Beskrivelse
Bekendtgørelse af lov om planlægning LBK nr 1027 af 20/10/2008	Formål	<u>§ 1</u> Stk. 1. Loven skal sikre, at den sammenfattende planlægning forener de samfundsmæssige interesser i arealanvendelsen og medvirker til at værne landets natur og miljø, så samfundsudviklingen kan ske på et bæredygtigt grundlag i respekt for menneskets livsvilkår og for bevarelsen af dyre- og plantelivet.
Bekendtgørelse af lov om planlægning	Planlægning i hovedstadsområdet	<u>§ 5i</u> Stk. 1. Kommuneplanlægningen i hovedstadsområdet skal sikre, at [...] 3) de grønne kiler ikke inddrages til byzone eller anvendes til bymæssige fritidsanlæg
Bekendtgørelse af lov om planlægning	Regional udviklingsplanlægning	<u>§ 10a</u> Stk. 1. For hver region skal der foreligge en regional udviklingsplan, der tilvejebringes af regionsrådet. [...] Stk. 3. Den regionale udviklingsplan skal på grundlag af en helhedsvurdering beskrive en ønskelig fremtidig udvikling for regionens byer, landdistrikter og udkantsområder samt for 1) natur og miljø, herunder rekreative formål, 2) erhverv, inkl. turisme, 3) beskæftigelse, 4) uddannelse og 5) kultur.

Bekendtgørelse af lov om planlægning	Kommuneplanlægning	<u>§ 11</u> Stk. 1. For hver kommune skal der foreligge en kommuneplan [...]. Stk. 2. Kommuneplanen fastlægger på grundlag af en samlet vurdering af udviklingen i kommunen 1) en hovedstruktur, som angiver de overordnede mål for udviklingen og arealanvendelsen i kommunen, 2) retningslinjer for arealanvendelsen m.v., jf. § 11 a, og 3) rammer for lokalplanernes indhold for de enkelte dele af kommunen, jf. § 11 b. Stk. 3. De afgrænsede områder, der knytter sig til kommuneplanens retningslinjer og rammer, skal vises på kort. Stk. 4. Kommuneplanen må ikke stride mod 1) beskrivelsen af den ønskelige fremtidige udvikling i den regionale udviklingsplan, 2) regler eller beslutninger efter §§ 3 og 5 j, 3) offentliggjorte forslag til regler efter §§ 3 og 5 j, jf. § 22 a, stk. 1, 4) en vandplan, en Natura 2000-plan, handleplaner for realiseringen af disse planer, jf. lov om miljømål m.v. for vandforekomster og internationale naturbeskyttelsesområder (miljømålsloven), eller regler udstedt i medfør af samme lovs § 36, stk. 3, 5) en Natura 2000-skovplan, jf. kapitel 4 i lov om skove, eller 6) en råstofplan, jf. § 5 a i lov om råstoffer.
Bekendtgørelse af lov om planlægning	Vurdering af virkningerne på miljøet	<u>§ 11g</u> Stk. 1. Enkeltanlæg, der må antages at påvirke miljøet væsentligt, må ikke påbegyndes, før der er tilvejebragt retningslinjer i kommuneplanen om beliggenheden og udformningen af anlægget med tilhørende redegørelse (VVM-pligt), jf. § 11 e, stk. 3. Stk. 2. Ved tilvejebringelsen af retningslinjer i kommuneplanen for anlæg omfattet af stk. 1 skal kommunalbestyrelsen forud for igangsættelsen af arbejdet med redegørelsen for anlæggets forventede væsentlige virkninger på miljøet offentliggøre en kort beskrivelse af hovedtrækkene af det påtænkte anlæg samt indkalde ideer og forslag til brug for fastlæggelsen af redegørelsens indhold.
Bekendtgørelse af lov om planlægning	Planers tilvejebringelse og ophævelse	<u>§ 33a</u> Stk. 1. Regionsråd og kommunalbestyrelser skal inden udgangen af den første halvdel af den kommunale og regionale valgperiode offentliggøre en redegørelse for deres strategi for regionens henholdsvis kommunens bidrag til en bæredygtig udvikling i det 21. århundrede [...]. Stk. 2. Strategien skal for regionsrådets vedkommende indeholde regionsrådets politiske målsætninger for det fremtidige arbejde inden for følgende indsatsområder: 1) Mindskelse af miljøbelastningen, 2) fremme af en bæredygtig regional udvikling, 3) inddragelse af befolkningen og erhvervslivet i det lokale Agenda 21-arbejde og 4) fremme af et samspil mellem beslutningerne vedrørende miljømæssige, trafikale, erhvervsmæssige, sociale, sundhedsmæssige, uddannelsesmæssige, kulturelle og økonomiske forhold. Stk. 3. Strategien skal for kommunalbestyrelsens vedkommende indeholde kommunalbestyrelsens politiske målsætninger for det fremtidige arbejde inden for følgende indsatsområder: 1) Mindskelse af miljøbelastningen, 2) fremme af en bæredygtig byudvikling og byomdannelse, 3) fremme af biologisk mangfoldighed,

		4) inddragelse af befolkningen og erhvervslivet i det lokale Agenda 21-arbejde og 5) fremme af et samspil mellem beslutningerne vedrørende miljømæssige, trafikale, erhvervsmæssige, sociale, sundhedsmæssige, uddannelsesmæssige, kulturelle og økonomiske forhold.
Bekendtgørelse om vurdering af visse offentlige og private anlægs virkning på miljøet (VVM) i medfør af lov om planlægning	Redegørelsen	<u>§ 7</u> Den i § 3, stk. 1 og 2 nævnte redegørelse [der følger forslag til kommuneplanretningslinjer for nyanlæg og væsentlige ændringer af bestående anlæg] skal påvise, beskrive og vurdere et anlægs direkte og indirekte virkninger på følgende faktorer: 1) Mennesker, fauna og flora, 2) jordbund, vand, luft, klima og landskab, 3) materielle goder og kulturarv, og 4) samspillet mellem disse faktorer.
Naturbeskyttelsesloven LBK nr 1042 af 20/10/2008	Formål	<u>§ 1</u> Stk. 1. Loven skal medvirke til at værne landets natur og miljø, så samfundsudviklingen kan ske på et bæredygtigt grundlag i respekt for menneskets livsvilkår og for bevarelsen af dyre- og plantelivet. Stk. 2. Loven tilsigter særligt [...] og 3) at give befolkningen adgang til at færdes og opholde sig i naturen samt forbedre mulighederne for friluftslivet.
Vejledning om naturbeskyttelsesloven - udgivet 1993	Regional friluftspolitik	<u>Afsnit 10.3</u> Af hensyn til befolkningens friluftsliv er det vigtigt, at der på regionalt niveau sker en nøjere analyse af de muligheder, som befolkningen har for at færdes i naturen, og at der på grundlag heraf sker en planlægning af, hvor der bør skabes muligheder for, at befolkningen kan færdes i eller igennem småskovene, udyrkede arealer og det åbne land i øvrigt.

Miljøbeskyttelsesloven LBK nr 1757 af 22/12/2006	Formål m.v.	<u>§ 1</u> Stk. 1 Loven skal medvirke til at værne natur og miljø, så samfundsudviklingen kan ske på et bæredygtigt grundlag i respekt for menneskets livsvilkår og for bevarelsen af dyre- og plantelivet. Stk. 2. Med denne lov tilsigtes særligt 1) at forebygge og bekæmpe forurening af luft, vand, jord og undergrund samt vibrations- og støjulemper, 2) at tilvejebringe hygiejnisk begrundede regler af betydning for miljøet og for mennesker, 3) at begrænse anvendelse og spild af råstoffer og andre ressourcer, 4) at fremme anvendelse af renere teknologi og 5) at fremme genanvendelse og begrænse problemer i forbindelse med affaldsbortskaffelse.
Miljøbeskyttelsesloven	Beskyttelse af jord og grundvand	<u>§ 19</u> Stk.1. Stoffer, produkter og materialer, der kan forurene grundvand, jord og undergrund, må ikke uden tilladelse 1) nedgraves i jorden, 2) udledes eller oplægges på jorden eller 3) afledes til undergrunden.
Miljøbeskyttelsesloven	Beskyttelse af overfladevand	<u>§ 27</u> Stk. 1. Stoffer, der kan forurene vandet, må ikke tilføres vandløb, søer eller havet, ligesom sådanne stoffer ikke må oplægges således, at der er fare for, at vandet forurenes. Der kan dog efter § 28 gives tilladelse til, at spildevand tilføres vandløb, søer eller havet.
Miljøbeskyttelsesloven	Affald	<u>§ 43</u> Stk. 1. Enhver, der frembringer, opbevarer, behandler eller bortskaffer affald, er ansvarlig for, at der ikke opstår uhygiejniske forhold eller sker forurening af luft, vand eller jord.
Miljøbeskyttelsesloven	Genanvendelse og renere teknologi	<u>§ 54c</u> Stk. 1. Der kan gives tilskud til meromkostninger i forbindelse med tildeling af det europæiske eller det nordiske miljømærke.
Bekendtgørelse om offentliggørelse af bygningsreglement 2008	Bygningers indretning - Generelt	<u>Afsnit 3.1</u> Stk 1. Bygninger skal udformes og indrettes, så der under hensyn til deres anvendelse opnås tilfredsstillende forhold med hensyn til sikkerhed, sundhed, tilgængelighed og anvendelse for alle samt renholdelse og vedligeholdelse.
Bekendtgørelse om offentliggørelse af bygningsreglement 2008	Konstruktioner - Fugt og holdbarhed	<u>Afsnit 4.6</u> Stk. 1. Bygninger skal udføres så vand og fugt ikke medfører skader eller brugsmæssige gener, herunder forringet holdbarhed og utilfredsstillende sundhedsmæssige forhold.
Bekendtgørelse om offentliggørelse af bygningsreglement 2008	Indeklima - Generelt	<u>Afsnit 6.1</u> Stk. 1. Bygninger skal opføres, så der under den tilsigtede brug af bygningerne i de rum, hvor personer opholder sig i længere tid, kan opretholdes et sundheds- og sikkerhedsmæssigt tilfredsstillende indeklima. Den bygningsmæssige del af indeklimaet omfatter termiske forhold (6.2), luftkvaliteten (6.3), det akustiske indeklima (6.4) samt lys-forholdene (6.5). Der henvises til SBI-anvisning 196, Indekli-mahåndbogen.
Bekendtgørelse om offentliggørelse af bygningsreglement 2008	Indeklima - Forureninger fra byggematerialer	<u>Afsnit 6.3.2</u> Stk. 1. Byggematerialer må ikke afgive gasser, dampe, partikler eller ioniserende stråling, der kan give anledning til utilfredsstillende sundhedsmæssige indeklimaforhold.

ment 2008		
Bekendtgørelse om offentliggørelse af bygningsreglement 2008	Energiforbrug - Generelt	Afsnit 7.1 Stk. 1. Bygninger skal opføres, så unødvendigt energiforbrug til opvarmning, varmt vand, køling, ventilation og belysning undgås samtidig med, at der opnås tilfredsstillende sundhedsmæssige forhold.

Kultur og Fritid

Dokument	Afsnit	Beskrivelse
Folkeoplysningsloven LBK nr. 535 af 14/06/04	Formål og rammer for den frie folkeoplysende virksomhed	<u>§ 1</u> Stk. 1. Lovens afsnit I skal med respekt for forskellige holdninger sikre offentlige tilskud m.v. til den frie folkeoplysende virksomhed, der bygger på fællesskab og de enkelte initiativtageres idégrundlag.
Folkeoplysningsloven	Formål og rammer for den frie folkeoplysende virksomhed	<u>§ 2</u> Stk. 1. Kommunalbestyrelsen skal sikre rammerne for, at børn, unge og voksne kan etablere og tage del i den frie folkeoplysende virksomhed, jf. stk. 2-4.
Folkeoplysningsloven	Fordeling af tilskud	<u>§ 6</u> Stk. 1. Kommunalbestyrelsen fastsætter og fordeler årligt en beløbsramme til 1) den folkeoplysende voksenundervisning, jf. kapitel 4, og 2) det frivillige folkeoplysende foreningsarbejde, jf. kapitel 5. Stk. 2. Kommunalbestyrelsen kan beslutte, at dele af den beløbsramme, der er nævnt i stk. 1, skal anvendes til nærmere angivne formål inden for lovens område.
Folkeoplysningsloven	Den folkeoplysende voksenundervisning	<u>§ 7</u> Stk. 1. Formålet med den folkeoplysende voksenundervisning er med udgangspunkt i undervisningen at øge den enkeltes almene og faglige indsigt og færdigheder for at styrke evne og lyst til at tage ansvar for eget liv og til at deltage aktivt og engageret i samfundslivet.
Folkeoplysningsloven	Den folkeoplysende voksenundervisning	<u>§ 8</u> Stk. 1. Tilskud ydes til foreningen til aflønning af lærere og ledere inden for den folkeoplysende voksenundervisning, jf. §§ 1 og 7. Aflønning m.v. skal være i overensstemmelse med reglerne fastsat i medfør af § 52. Den folkeoplysende virksomhed skal forestås af en eller flere ledere.
Folkeoplysningsloven	Den folkeoplysende voksenundervisning	<u>§ 10</u> Stk. 1. Ansøgning om tilskud indgives til folkeoplysningsudvalget, der kan fastsætte en eller flere årlige ansøgningsfrister. Stk. 2. Kommunalbestyrelsen kan fastsætte nærmere regler om formkrav til ansøgning om tilskud.
Folkeoplysningsloven	Den folkeoplysende voksenundervisning	<u>§ 11</u> Stk. 1. Den beløbsramme, der er til rådighed efter § 6, stk. 1, nr. 1, fordeles mellem de ansøgende foreninger, jf. stk. 5. Kommunalbestyrelsen kan fastsætte en vægtning mellem fag

		og emner. Stk. 2. Kommunalbestyrelsen kan beslutte, at der ydes supplerende tilskud til udgifter til aflønning m.v. af ledere og lærere inden for den folkeoplysende voksenundervisning efter dette kapitel for deltagere med handicap i relation til undervisningen i et konkret emne, jf. stk. 5. Stk. 3. Kommunalbestyrelsen kan beslutte, at der, jf. § 6, stk. 2, ydes særlige tilskud til nedsættelse af deltagerbetaling for særlige grupper og supplerende tilskud til undervisning m.v., der forudsætter små hold. [...] Stk. 5. Kommunalbestyrelsen fastsætter en tilskudsmodel ud fra lokale forhold med det formål, at kommunalbestyrelsens samlede tilskud, bortset fra supplerende og særlige tilskud ydet efter stk. 2 og 3, til folkeoplysende voksenundervisning efter dette kapitel ikke overstiger 1/3 af foreningernes samlede udgifter til aflønning m.v. af ledere og lærere i forbindelse med denne undervisning, bortset fra udgifter til aflønning af ledere og lærere m.v. til undervisning efter stk. 2 og 3. Grundlaget for beregningen af tilskudstilsagnet skal fremgå af modellen.
Folkeoplysningsloven	Det frivillige folkeoplysende foreningsarbejde	<u>§ 14</u> Stk. 1. Formålet med det frivillige folkeoplysende foreningsarbejde er med udgangspunkt i aktiviteten og i det forpligtende fællesskab at styrke folkeoplysningen og dermed medlemmernes evne og lyst til at tage ansvar for eget liv og til at deltage aktivt og engageret i samfundslivet. Stk. 2. Det frivillige folkeoplysende foreningsarbejde rummer idræt samt idébestemt og samfundsengagerende børne- og ungdomsarbejde, hvortil der er knyttet deltagerbetaling.
Folkeoplysningsloven	Det frivillige folkeoplysende foreningsarbejde	<u>§ 16</u> Stk. 1. Kommunalbestyrelsen kan beslutte at yde tilskud til aktiviteter inden for idræt samt idébestemt og samfundsengagerende foreningsarbejde for personer over 25 år, jf. § 1 og § 14, stk. 1. Stk. 2. Kommunalbestyrelsen anviser offentlige lokaler, jf. kapitel 6, til aktiviteter inden for idræt samt idébestemt og samfundsengagerende foreningsarbejde. Foreningen skal opfylde tilskudsbetingelserne i loven, men det er ikke en betingelse, at der gives tilskud til aktiviteten.
Folkeoplysningsloven	Det frivillige folkeoplysende foreningsarbejde	<u>§ 18</u> Stk. 2. Kommunalbestyrelsen kan fastsætte nærmere regler om formkrav til ansøgning om tilskud.
Folkeoplysningsloven	Det frivillige folkeoplysende foreningsarbejde	<u>§ 19</u> Stk. 1. Kommunalbestyrelsen fastsætter en tilskudsmodel ud fra lokale forhold. Grundlaget for beregningen af tilskudstilsagnet skal fremgå af modellen. Stk. 2. Kommunalbestyrelsen kan beslutte, at der skal ydes forhøjet tilskud til f.eks. særlige aktivitetsformer og personer med særlige behov.
Folkeoplysningsloven	Anvisning af offentlige lokaler og udendørsanlæg	<u>§ 21</u> Stk. 1. Folkeoplysningsudvalget anviser til den frie folkeoplysende virksomhed de til formålet egnede ledige offentlige lokaler, herunder idrætshaller og andre haller samt udendørsanlæg, der er beliggende i kommunen og tilhører

Folkeoplysningsloven	Anvisning af offentlige lokaler og udendørsanlæg	<u>§ 22.</u> Stk. 1. De i § 21 nævnte lokaler og udendørsanlæg stilles vederlagsfrit til rådighed med el, varme, rengøring og fornødent udstyr.
Folkeoplysningsloven	Lokaletilskud til den folkeoplysende voksenundervisning, jf. kapitel 4	<u>§ 23</u> Stk. 1. Kommunalbestyrelsen yder tilskud med mindst 75 pct. af driftsudgifterne til almindelige lokaler uden særligt udstyr, der ejes eller lejes af foreninger til undervisning for voksne samt for børn og voksne sammen samt til aktiviteter i tilknytning til undervisning. Kommunalbestyrelsen kan undlade at yde lokaletilskud, hvis folkeoplysningsudvalget kan anvise et egnet offentligt lokale.
Folkeoplysningsloven	Lokaletilskud til det frivillige folkeoplysende foreningsarbejde, jf. kapitel 5	<u>§ 25</u> Stk. 1. Kommunalbestyrelsen yder tilskud med mindst 65 pct. af driftsudgifterne, jf. dog stk. 2, 3 og 5, til lokaler, herunder haller samt lejrpladser, der ejes eller lejes af foreninger til aktiviteter for børn og unge under 25 år. Foreninger skal årligt kunne dokumentere deres aktivitetstimal.
Folkeoplysningsloven	Kommunalbestyrelsen	§ 33 Stk. 1. Kommunalbestyrelsen træffer beslutning om alle forhold vedrørende virksomhed efter denne lov, der ikke er henlagt til anden myndighed. Stk. 2. Kommunalbestyrelsen skal sikre, at der ydes tilskud efter objektive kriterier, der giver lige tilskudsvilkår og vilkår for anvisning af offentlige lokaler til virksomhed med samme funktion og indhold. Der skal dog tages særlige hensyn til aktiviteter for børn og unge og til undervisning m.v. for voksne med særlige behov i relation til undervisningens tilrettelæggelse. [...] Stk. 4. Kommunalbestyrelsen fastsætter nærmere regler om tilskud til virksomhed inden for lovens område og om anvisning af offentlige lokaler og udendørsanlæg. Er der i henhold til § 34 nedsat et folkeoplysningsudvalg, skal udvalget høres, inden beslutningen træffes.

4. LITTERATURSTUDIE

4.1 Strukturel forebyggelse: Kernelitteratur

Booth KM, Pinkton MM, Poston WS. *Obesity and the built environment*. J Am Diet Assoc. 2005 May;105(5 Suppl 1):S110-7.

Type: Review

Datagrundlag: I alt 9 studier indgår i reviewet. Søgestrategi fremgår ikke eksplicit, men der er en grundig gennemgang af de inddragede studiers karakteristika, fund og begrænsninger.

Fokus: At undersøge forholdet mellem karakteristika af fysiske omgivelser og fedme.

Dehghan M, Akhtar-Danesh N, Merchant AT. *Childhood obesity, prevalence and prevention*. Nutr J. 2005 Sep 2;4:24.

Type: Oversigtsartikel

Datagrundlag: Ikke systematisk review af forskningslitteratur med henblik på at diskutere betydningen af forskellige faktorer for udviklingen af fedme hos børn.

Fokus: At belyse sociale, adfærdsmæssige og miljømæssige faktorerers betydning for udviklingen af fedme hos børn.

Dunton GF, Kaplan J, Wolch J, Jerrett M, Reynolds KD. *Physical environmental correlates of childhood obesity: a systematic review*. Obes Rev. 2009 Jul;10(4):393-402

Type: Review

Datagrundlag: Systematisk gennemgang af kvantitativ forskning. Litteratursøgning i PubMed, PsychInfo og Geobase blev gennemført. 15 kvantitative undersøgelser opfyldte inklusionskriterierne og indgik i reviewet. Størstedelen af disse var tværsektorsstudier publiceret efter 2005.

Fokus: At undersøge fysiske omgivelser og miljøvariable associeret med fedme hos børn og unge. Særligt fokuseres på variable som forestilles at have effekt på fedme via fysisk aktivitet.

Forebyggelseskommissionen. *Vi kan leve længere og sundere til en styrket forebyggende indsats. Forebyggelseskommissionens anbefalinger*. København: Ministeriet for Sundhed og Forebyggelse, 2009.

Type: Rapport

Datagrundlag: Der vurderes en bred vifte af mulige forebyggelsestiltag og indsamles eksisterende viden på området på baggrund af både internationale erfaringer samt Forebyggelseskommissionens egne undersøgelser både indenfor effekten af givne indsatser på mortalitet og morbiditet samt sundhedsmæssige økonomiske analyser.

Fokus: At analysere de sundhedsmæssige udfordringer, samfundet står overfor i dag, og på baggrund heraf vurdere, hvilke indsatsområder der fremover bør prioriteres.

Jaime PC, Lock K. *Do school based food and nutrition policies improve diet and reduce obesity?* Prev Med. 2009 Jan;48(1):45-53.

Type: review

Datagrundlag: Systematisk gennemgang af publiceret og ikke-publiceret litteratur frem til november 2007 indenfor tre kategorier af kostpolitik. I alt 18 studier opfyldte inklusionskriterierne og indgik i reviewet.

Fokus: At vurdere betydningen af kategorier af kostpolitikker på skolers kostmiljøer, elevers kostindtag samt overvægt og fedme.

Lobstein T, Davies S. *Defining and labelling 'healthy' and 'unhealthy' food*. Public Health Nutr. 2009 Mar;12(3):331-40.

Type: Oversigtsartikel

Datagrundlag: Ikke systematisk gennemgang af metoder til at kategorisere fødevarer primært inden for mærkning af fødevarer samt reklamekontrol.

Fokus: At diskutere brugen af systematiske metoder til at kategorisere fødevarer efter deres ernæringsmæssige kvalitet som en strategi til at fremme folkesundheden gennem bedre kostvalg.

Mäkelä P, Osterberg E. *Weakening of one more alcohol control pillar: a review of the effects of the alcohol tax cuts in Finland in 2004*. *Addiction*. 2009 Apr;104(4):554-63.

Type: review

Datagrundlag: litteraturgennemgang af publicerede studier samt analyse af tilgængeligt rutinedata fra Finland med fokus på effekten af afgiftsnedsættelsen indenfor forskellige parametre

Fokus: At undersøge konsekvenserne af ændringerne i den finske alkoholpolitik i 2004

Maziak W, Ward KD, Stockton MB. *Childhood obesity: are we missing the big picture?* *Obes Rev*. 2008 Jan;9(1):35-42.

Type: oversigtsartikel

Datagrundlag: Ikke systematisk review af forskningslitteratur indenfor fedmeforskning. Søgestrategi og analyse af studierne fremgår ikke klart eller diskuteres systematisk.

Fokus: At diskutere baggrunden for de mange fejlslagne forsøg på at bekæmpe fedmeepidemien samt at foreslå et bredere perspektiv for fremtidig forskning på området, hvor også fysiske omgivelser, social interaktion og prisregulering anerkendes

Papas MA, Alberg AJ, Ewing R, Helzlsouer KJ, Gary TL, Klassen AC. *The built environment and obesity*. *Epidemiol Rev*. 2007;29:129-43. Epub 2007 May 28.

Type: review

Datagrundlag: Systematisk gennemgang af publicerede studier. Der er søgt i tre databaser (PubMed; PsychInfo; Web of Science) med afgrænsningen: engelsksprogede artikler udført i humane populationer i perioden 1966-2007. I alt blev 1506 abstracts indhentet, og 20 artikler opfyldte inklusionskriterierne.

Fokus: At undersøge betydningen af de fysiske omgivelser på udviklingen af fedme.

Sallis JF, Glanz K. *Physical activity and food environments: solutions to the obesity epidemic*. *Milbank Q*. 2009 Mar;87(1):123-54.

Type: review/statusrapport

Datagrundlag: Artiklen summere og syntetisere nyere litteraturstudier på området (1988-2008) og giver eksempler på repræsentative studier. Desuden beskrives innovative interventioner og kræfter lagt i at ændre ting på det strukturelle plan.

Fokus: at lave en status på forskningen indenfor fysisk aktivitet og kostmiljøer i forhold til udviklingen af fedme.

Strukturel forebyggelse: Anden litteratur

Bistrup ML, Kamper-Jørgensen F. *Sundhedskonsekvensvurderinger. Koncept. Perspektiver. Anvendelse i stat, amter og kommuner*. København: Statens Institut for Folkesundhed 2005.

Cesaroni G, Forastiere F, Agabiti N, Valente P, Zuccaro P, Perucci CA. *Effect of the Italian smoking ban on population rates of acute coronary events*. *Circulation*. 2008 Mar 4;118:3-8.

Danmarks Idræts-Forbund. *Aktiverende arkitektur og byplanlægning*. København, 2009.

Galea S, Vlahov D. *Urban health: evidence, challenges, and directions*. *Annu Rev Public Health*. 2005;26:341-65.

Indenrigs- og Socialministeriet. *Mere bevægelse i byens rum – et idékatalog om byfornyelse og moderne legekøder*. Indenrigs- og Socialministeriet 2009.

Iversen L, Kristensen TS, Holstein BE, Due P. 2008. *Medicinsk sociologi – samfund, sundhed og sygdom*. København: Munksgaard danmark.

Krieger N, Northridge M, Gruskin S, Quinn M, Kriebel D, Davey Smith G, Bassett M, Rehkopf DH, Miller C. *Assessing health impact assessment: multidisciplinary and international perspectives*. *J Epidemiol Community Health* 2003;57:659-662.

Lovasi GS, Hutson MA, Guerra M, Neckerman KM. *Built Environments and Obesity in Disadvantaged Populations*. *Epidemiol Rev.* 2009 Oct 21.

Mandag Morgen Innovation. *Indsigt i leg - Guide til fremtidens legelandskaber*. Mandag Morgen Innovation 2009.

Pikora T, Giles-Corti B, Bull F, Jamrozik K, Donovan R. *Developing a framework for assessment of the environmental determinants of walking and cycling*. *Soc Sci Med.* 2003 Apr;56(8):1693-703.

Rahim Y. *Safe community in different settings*. *Int J Inj Contr Saf Promot.* 2005 Jun;12(2):105-12.

Ridgers ND, Stratton G, Fairclough SJ, Twisk JW. *Long-term effects of a playground markings and physical structures on children's recess physical activity levels*. *Prev Med.* 2007 May;44(5):393-7. Epub 2007 Feb 1.

Sund By Netværket. *Fysisk aktivitet og aktiv livsstil i byer. Kommunernes rolle*. Sund By Netværket 2008.

Sundhedsstyrelsen. *Evaluering af loven om røgfrie miljøer – lov nr. 512 af 6. juni 2007*. Sundhedsstyrelsen 2009.

Wicklander MK. *Implementing and evaluating the National Healthy School Program in England*. *J Sch Nurs.* 2006 Oct;22(5):250-8.

4.2 Tværsektoriel forebyggelse: Kernelitteratur

Audit Commission. *Governing partnerships – bridging the accountability gap*. Audit Commissions publications, 2005.

Type: Tillempet review

Datagrundlag: 43 rapporter udarbejdet/på vegne af offentlige myndigheder vedrørende vedrørende partnerskaber i relation til offentlig servicevirksomhed. 41 interviews af og 17 workshops med aktører involveret i 47 forskellige lokale partnerskaber. Supplerende af analyser af monitoreringsdata fra diverse offentlige instanser – herunder lokale sundhedsmyndigheder.

Fokus: At identificere fordele og ulemper, muligheder og udfordringer ved anvendelse af partnerskabskonstruktioner i forbindelse med ydelse af offentlig service.

Baum F, Jolley G, Hicks R, Saint K & Parker S. *What makes for sustainable Healthy Cities initiatives? A review of the evidence from Noarlunga, Australia after 18 years*. *Health Promotion International.* 2006, 21: 259-65

Type: Tillempet review

Datagrundlag: Indsamling og narrativ syntese af 29 udgivelser vedrørende Sund-By Noarlunga.

Fokus: At kortlægge faktorer af særlig stor betydning for konsistent og sammenhængende indsats for så vidt angår sundhedsfremmepolitik og tværsektorielt samarbejde.

Campbell S. *Building partnerships for the improvement of public health*. *Nursing Times.* 2006, 30: 38-42.

Type: Tillempet review

Datagrundlag: Ikke systematisk indsamling og analyse af primært grå litteratur vedrørende britiske erfaringer med partnerskaber på sundhedsområdet.

Fokus: At beskrive faktorer, der i følge den gennemgåede litteratur fremmer partnerskabsetablering og – opretholdelse på sundhedsområdet.

Green G & Tsouros A: WHO (Europa). *City leadership for health: Summary evaluation of Phase IV of the WHO European Healthy Cities Network*. København, 2008.

Type: Evalueringsrapport (udarbejdet af eksterne evaluatore)

Datagrundlag: Primært standardiseret monitoreringsdata indsendt årligt af de 79 deltagende byer og de 25 aktive nationale Sund-By netværk.

Fokus: At vurdere byers og nationale netværks udbytte af at deltage i faseperioden 2003-2008.

Hall C, Davies JK & Sherriff N. *Health in the Urban Environment: A qualitative Review of the Brighton and Hove WHO healthy City Program*. Journal of Urban Health. 2009, Epub ahead of print.

Type: Tillempet review

Datagrundlag: Indsamling og analyse af primært grå litteratur vedrørende WHO Sund-By konceptet – herunder i særdeleshed dokumenter af relevans for politik- og policyudvikling på sundhedsområdet i Brighton og Hove. Semistrukturerede interviews med og workshops under deltagelse af centrale aktører fra Sund-by konsortierne i Brighton og Hove.

Fokus: Vurdering af merværdien i de to britiske byers deltagelse i WHO's fjerde fase af Sund-By netværk i Europa.

Hansen EB & Jørgensen TS. *Organisering af forebyggelse og sundhedsfremme – erfaringer fra kommunernes første år*. København, 2008.

Type: Erfaringsrapport

Datagrundlag: Analyse af primært semistrukturerede interviews med nøglemedarbejdere på forebyggelses- og sundhedsfremmeområdet i 14 danske kommuner.

Fokus: At belyse om nogle organisationsformer er mere virkningsfulde end andre i relation til at implementere forebyggende og sundhedsfremmende indsatser.

Kamper-Jørgensen F, Kjølner M & Toftager M. *Den sunde by: Dokumentation af de faktorer, som påvirker sundhed i den tætte by og forstaden som led i udvikling af bæredygtig planlægning*. København, 2009.

Type: Erfaringsrapport

Datagrundlag: Gennemgang af udvalgte, primært danske, udgivelser vedrørende sammenhæng mellem sundhed og de ramme mennesker lever under. Derudover er indbefattet en række konkrete lokale eksempler på at skabe sundhedsfremmende rammer via eksempelvis forbedring af den kommunale indsats på tværs af sektorer og/eller forvaltningsområder.

Fokus: At belyse, hvordan sundhedsaspektet er en del af et bæredygtigt bymiljø og formulere en række karakteristika ved *Den sunde by*. Rapporten bidrager til Miljøministeriets bypolitiske initiativ.

Koelen MA, Vaandrager L & Wagemakers A. *What is needed for coordinated action for health?* Family Practice. 2008, 25: i25–i31.

Type: Oversigtsartikel

Datagrundlag: Ikke systematisk review af forskningslitteratur angående tværsektoriel samarbejde på sundhedsområdet.

Fokus: Identificering af faktorer af betydning for etablering og fortsat bæredygtighed af *sundhed på tværs*

Lin V, Fawkes S. *Health promotion in Australia: twenty years on from the Ottawa Charter*. Promotion & Education. 2007, 14: 203-8.

Type: Oversigtsartikel

Datagrundlag: Analyse og opsummering af såvel grå- som forskningslitteratur omhandlende Australske strategier og programmer fra 1980'erne og frem vedrørende intervention i sociale determinanter for sundhed.

Fokus: At vurdere i hvilken grad nyere teorier og aspekter fra sundhedsfremmeområdet har spillet en rolle i ovennævnte strategier og programmer samt, hvorvidt professioner med fokus på sundhedsfremme har været aktivt involveret i udvikling af politikker på området.

Mackenbach P. *Politics is nothing but medicine at a larger scale: reflections on public health's biggest idea*. Journal of epidemiology and Community Health. 2009, 63: 181-84

Type: Oversigtsartikel

Datagrundlag: Ikke systematisk review af forskningslitteratur med henblik på at diskutere nødvendigheden af samspil mellem videnskab, professionel praksis og politik på folkesundhedsområdet.

Fokus: Samtidshistorisk anlagt analyse af muligheder og behov for at opbygge og bibeholde politiske beslutningstageres interesse for sundhedsområdet.

Mannheimer LN, Lehto J & Ostlin P. *Window of opportunity for intersectoral health policy in Sweden – half-open og half-shut?* Health Promotion International. 2007, 22: 307-15.

Type: Review

Datagrundlag: Systematisk indsamling af grå- og forskningslitteratur vedrørende tværsektorielt samarbejde på sundhedsområdet i Sverige.

Fokus: At beskrive og analysere, hvilke forhold der synes at fremme formulering, etablering og implementering af tværsektoriel sundhedspolitik og folkesundhedsarbejde.

Wise M & Nutbeam D. *Enabling health systems transformation: what progress has been made in re-orienting health services?* Promotion & Education. 2007, 14: 23-27

Type: Oversigtsartikel

Datagrundlag: Analyse og syntese af udvalgt forskningslitteratur

Fokus: At vurdere, hvordan der arbejdes systematisk og effektivt med at nyorientere sundhedsvæsenet efter de principper, som blev formuleret i Ottawa charteret i 1986. Charteret blev til som støtte til fremme af 'sundhed for alle' strategien udarbejdet i WHO for ca. 25 år siden.

Tværsektoriel Forebyggelse: Anden litteratur

Alwan A & Hornby P. *The implication of health sector reform for human resources development*. Bulletin of the World Health Organization. 2002, 80: 56-60.

Arantxa Santa-María Morales, Barbara Battel-Kirk, Margaret M. Barry, Louisa Bosker, Anu Kasmel, and Jenny Griffiths. *Perspectives on health promotion competencies and accreditation in Europe*. Global Health Promotion. 2009, 16: 21-31.

Baum F. *The New Public Health* 3. edition. Oxford University Press, 2008.

Fear H & Barnett P. *Holding fast: experience of collaboration in a comprehensive environment*. Health Promotion International. 2003, 18: 5-14.

Freudenberg N. *Intersectoral Approaches to Health Promotion*. I: Potvin L & McQueen D (red.). *Health Promotion Evaluation Practices in the Americas*. Springer, 2009: 191-219.

Kamper-Jørgensen F, Almind G, Bruun Jensen B(red.). *Forebyggende Sundhedsarbejde* 5. udgave. Munksgaard, 2009

Kirkwood B. *Making public health interventions more evidence based*. *British Medical Journal*. 2004, 328: 966-967.

Kohatsu ND, Robinson JG, Torner JC. *Evidence-Based Public Health – an evolving concept*. *American Journal of Preventive Medicine*. 2004, 27: 417-421.

Kumanyika S. Minisymposium on Obesity: *Overview and some strategic considerations*. *Annual Review of Public Health*. 2001, vol. 22: 293-308.

Lawn JE, Rohde J, Rifkin S, Were M, Paul VK, Chopra M. *Alma-Ata 30 years on: revolutionary, relevant, and time to revitalise*. *Lancet*. 2008, vol. 372: 917-927.

Leeuw E. De & Skovgaard T. *Utility-driven evidence for Healthy Cities: problems with evidence generation and application*. *Social Science & Medicine*. 2005, vol. 61: 1331-1341.

Oakley A. *Design and analysis of social intervention studies in health research*. I: Bowling A & Ebrahim S (red.). *Handbook of health research methods*. Open University Press, 2005: 246-265.

O'Neill, M., Lemieux, V., Groleau, G., Fortin, J.P. & Lamarche, P.A. *Coalition theory as a framework for understanding and implementing intersectoral health-related interventions*. *Health Promotion International*. 1997, 12: 79-87.

O'Neill M & Hills M. *Education and training in health promotion and health education: trends, challenges and critical issues*. *Promotion & Education*. 2000, 7: 7-9.

O'Neill M & Simard P. *Choosing indicators to evaluate Healthy Cities projects: a political task?* *Health Promotion International*. 2006, 21: 145-52

Orme J m.fl. *Public Health for the 21st Century – new perspectives on policy, participation and practice* 2. edition. Open University Press, 2007.

Sharp D. *Improving City Health: How can we tell?* *Journal of Urban Health*. 2002, 79: 438-439.

Smith KE, Bambra C, Joyce KE, Perkins N, Hunter DJ, Blenkinsopp EA. *Partners in health? A systematic review of the impact of organizational partnerships on public health outcomes in England between 1997 and 2008*. *Journal of Public Health*. 2009, 31: 210-21.

Ståhl T, Wismar M, Ollila E, Lahtinen E & Leppo K (red.). *Health in all policies – Prospects and potentials*. Ministry of Social Affairs and Health (Finland), 2006.

Sundhedsstyrelsen. *Evidence in Health Promotion and Disease Prevention*. Danish National Board of Health, 2007.

Wildridge V, Childs S, Cawthra L, Madge B. *How to create successful partnerships -a review of the literature*. *Health Information & Libraries*. 2004, 21:3-19.

4.3 Supplerende referencer

Med fokus på at identificere yderligere referencer, der i større eller mindre grad indeholder relevante fund og perspektiver for så vidt angår det brede tema (*social*) (*u*)*lighed i sundhed* og/eller tager specielt afsæt i kommunen/lokalområder som ramme/setting, er den afgrænsede mængde af nyeste reviews (udgivet 2005-2009) gennemgået endnu en gang (se videre om udvælgelse og afgrænsning af litteratur i kapitel 8.3.).

På den baggrund er der udpeget i alt ti supplerende studier, der kan give yderligere relevante informationer til Sundhedsstyrelsens arbejde vedrørende strukturel forebyggelse.

Anderson PM, Butcher KE. *Childhood obesity: trends and potential causes*. *Future Child*. 2006 Spring;16(1):19-45.

Ashe M, Feldstein LM, Graff S, Kline R, Pinkas D, Zellers L. *Local venues for change: legal strategies for healthy environments*. J Law Med Ethics. 2007 Spring;35(1):138-47.

Borg P, Fogelholm M. *Stakeholder appraisal of policy options for responding to obesity in Finland*. Obes Rev. 2007 May;8 Suppl 2:47-52.

Brownson RC, Hoehner CM, Day K, Forsyth A, Sallis JF. *Measuring the built environment for physical activity: state of the science*. Am J Prev Med. 2009 Apr;36(4 Suppl):S99-123.e12.

Ford PB, Dzewaltowski DA. *Disparities in obesity prevalence due to variation in the retail food environment: three testable hypotheses*. Nutr Rev. 2008 Apr;66(4):216-28.

Giles-Corti B, King AC. *Creating active environments across the life course: "thinking outside the square"*. Br J Sports Med. 2009 Feb;43(2):109-13.

Jacobs DE, Kelly T, Sobolewski J. *Linking public health, housing, and indoor environmental policy: successes and challenges at local and federal agencies in the United States*. Environ Health Perspect. 2007 Jun;115(6):976-82.

Kaczynski AT, Henderson KA. *Parks and recreation settings and active living: a review of associations with physical activity function and intensity*. J Phys Act Health. 2008 Jul;5(4):619-32.

Kovats RS, Hajat S. *Heat stress and public health: a critical review*. Annu Rev Public Health. 2008;29:41-55.

Mietus-Snyder ML, Lustig RH. *Childhood obesity: adrift in the "limbic triangle"*. Annu Rev Med. 2008;59:147-62.

4.4 Litteratursøgning i PubMed/MEDLINE – med fokus på MeSH-termer

MeSH (Medical Subject Headings) termer er at opfatte som standardiserede emneord. Tilsammen udgør de NLM's kontrollerede emneordsliste. Under anvendelse heraf indekseres artikler til PubMed/MEDLINE.

MeSH-termer er struktureret hierarkisk, hvilket betyder at lavere niveauer indenfor et givent område indeholder mere specifikke termer. Samtidig er det sådan, at en søgning på et givent niveau medtager alle nedenstående lag – med mindre det aktivt vælges fra (jf. www.pubmed.com).

I nærværende litteraturstudie er der også foretaget frittekstsøgninger for at sikre tilstrækkelig bredtfaavnende indsamlinger af referencer.

I søgninger vedrørende *Sundhed på tværs* er der gjort brug af i alt otte MeSH-termer:

- Preventive Health Services
- Health promotion
- Primary prevention
- Secondary prevention
- Tertiary prevention
- Organization & Administration
- Legislation & Jurisprudence
- Health Planning

Flere af de nævnte er indbyrdes over- og underordnede. Eksempelvis er *Legislation & Jurisprudence* underordnet *Organization & Administration*, mens *Preventive Health Services* er overordnet i forhold til termer vedrørende *forebyggelse* og *sundhedsfremme*.

Derudover er anvendt en række termer til frittekstsøgning:

- Infrastructure for health promotion
- Infrastructure for disease prevention
- Intersectoral health promotion

- Intersectoral disease prevention
- Coordinated action for health
- Built Environment

5. INTERVIEWGUIDE

Indledning

Rambøll Management gennemfører for Sundhedsstyrelsen en undersøgelse vedrørende *Sundhed på tværs af forvaltninger - muligheder for strukturelle indsatser*.

Undersøgelsens formål er at skabe viden om hvilke lovbundne opgaver og hvilke former for generel praksis på andre forvaltningsområder end sundhedsområdet, der indeholder forebyggelse og sundhedsfremme. Undersøgelsen suppleres af en screening af international litteratur.

Overordnet består undersøgelsen af tre dele

- Kortlægning af relevant sektorlovgivning
- Litteraturstudie
- Casebesøg i 10 kommuner

Det vi gerne vil have med fra interviewene er viden om, hvordan I arbejder med strukturel forebyggelse på tværs i kommunen og høre om jeres erfaringer.

Folkesundhedsarbejde funderes som ofte i en tværfaglig og tværsektoriel tilgang. Strukturelle indsatser er i den sammenhæng centrale i bestræbelserne på at skabe synergi og effektivt samarbejde i relation til offentlige myndigheders sundhedsrelaterede opgaver og ambitioner. Såvel den nationale, regionale som kommunale sundhedspolitik bør sigte på at bidrage til forbedring af de samfundsmæssige rammer, som påvirker individets helbred og trivsel.

Eksempler på strukturel forebyggelse i kommunalt regi er at indrette børneinstitutioner så børnene ikke fra begyndelsen er passive. Et andet eksempel er at indføre kostpolitikker i daginstitutioner, på skoler og arbejdspladser. Et tredje eksempel kan være at få sodavands og slikautomater væk fra sportshaller og i stedet tilbyde sunde alternativer og tilgængelighed af rent drikkevand. Yderligere et eksempel på tværsektoriel strukturel forebyggelse er, når teknik og miljø har fokus på folkesundhed ved anlæg af cykelstier eller rekreative områder, der indbyder til bevægelse og leg.

I forbindelse med interviewene vil vi også gerne høste viden om, hvilke planlægnings og styringsredskaber kommunen anvender med relevans for sundhedsfremme og forebyggelse på tværs af forvaltninger. Det kan eksempelvis dreje sig om overordnede eller specifikke strategidokumenter om kommunens udvikling, virksomhedsplaner eller konkrete politikker på tobaks-, alkohol-, kost- og/eller motionsområdet.

Interviewet tænkes organiseret om følgende emner:

1. Erfaringer (egne/andres) med strukturel forebyggelse
2. Formulerede/oplevede mål med at arbejde med strukturel forebyggelse
3. Organisering af forvaltningens/områdets/kommunens strukturelle forebyggelsesindsatser
4. Erfaringer med tværsektorielt samarbejde på forebyggelses- og sundhedsfremmeområdet
 - Punkt 4 særligt i relation strukturelle indsatser og temaer vedrørende social ulighed i sundhed.

Vi forventer at interviewet vil vare ca. én time. Vi tager referat til internt brug. Afrapportering sker i form af en sammenskrivning af den viden, som indsamles gennem casebesøg i forskellige kommuner.

Nedenfor gives yderligere stikord til punkt 1-4

Erfaringer med strukturel forebyggelse	
Hvordan er sundhedsområdet organiseret i kommunen?	
- Hvilke erfaringer har I med at arbejde med strukturel forebyggelse? - Hvordan anvender i lovgivningen i arbejdet med strukturel forebyggelse? - Kan du beskrive arbejdsgangene med at få lovstof integreret i Jeres arbejdsgange? Hvordan bliver det skrevet ind i planer/strategipapire/ politikker?	
På hvilke områder/måder har I arbejdet med strukturel forebyggelse?	
Hvilke faglige gevinster kan du se det har at arbejde med strukturel forebyggelse?	
Har I oplevet udfordringer i forhold til at arbejde med strukturel forebyggelse?	
Udmøntning af lovgivning	
- Hvordan udmøntes lovgivningen på det aktuelle sektorområde reelt i kommunen? - Tag udgangspunkt i oversigt over relevant lov der indeholder sundhed.	
Mål for arbejdet med strukturel forebyggelse	
Hvorfor arbejder I med strukturel forebyggelse?	
Er arbejdet med strukturel forebyggelse funderet i bestemte strategiske valg?	
Forventer du, at kommunen/din forvaltning/dit område fremover vil fokusere mere/mindre på strukturel forebyggelse?	
Organisering af arbejdet med strukturel forebyggelse	
Hvordan organiseres kommunens arbejde med strukturel forebyggelse (dette spørgsmål giver mulighed for at supplere input vedrørende kommunens generelle organisation i forhold til sundhedsopgaver, jf. ovenfor)?	

- o Er der nogen særlig årsag til, at I har organiseret jer på denne måde? - o Hvad er styrker og svagheder ved denne organisering?	
• Hvordan udføres strukturelle forebyggelsestiltag i praksis?	
• Hvilke procedurer har I for at sikre, at forebyggelse tænkes ind i andre områder end sundhedsområdet? - o Koordinationsudvalg, kompetenceudvikling	
• Hvordan har I fået indtænkt sundhed i eksempelvis kommuneplan osv? - o Kommuneplan og lokalplan, virksomhedsplan, forskellige sektorpolitikker, handleplaner	
• Hvordan arbejder I med opfølgning og evaluering af strukturelle forebyggelsestiltag? - o Gode erfaringer, udfordringer,	
Erfaringer med at arbejde med tværsektoriel forebyggelse i kommunen	
• Hvorfor arbejder I tværsektorielt med forebyggelse? - o Eget ønske - o Pålagt	
• Hvilke erfaringer har I med at arbejde med forebyggelse på tværs af forvaltninger/områder?	
• Hvilke udfordringer oplever I med hensyn til at arbejde med tværsektoriel forebyggelse?	
• Evt. gode råd til andre kommuner	

Afslutning

Nu hvor vi har talt om strukturel forebyggelse, er der så nogle aktiviteter i din afdeling, som de ikke tidligere har tænkt på som sundhedsfremmende, men hvor du nu tænker, at de er åbenlyse sundhedsfremmende?